

Boplatser vid Håga gård

Arkeologisk undersökning

Räa Uppsala 777, 778, 779
Håga 10:18 & 10:35
Uppsala kommun
Uppsala län
Uppland

Hans Göthberg

Boplatser vid Håga gård

Arkeologisk undersökning

Räa Uppsala 777, 778, 779
Håga 10:18 & 10:35
Uppsala kommun
Uppsala län
Uppland

Hans Göthberg

Omslagsbild: På en plåtå i beteshagen låg boplatsen Uppsala 777. I åkermarken i bakgrunden kan undersökningsytan för boplatsen Uppsala 778 ansas. Foto mot NO. Hans Göthberg, Upplandsmuseet.

Upplandsmuseets rapporter 2019:14
ISSN 1654-8280

Fotograf och bearbetning av foton där inget annat anges: Hans Göthberg, Upplandsmuseet.

Planframställning där inget annat anges: Hans Göthberg, Upplandsmuseet.

Granskning: Anna Ölund, Upplandsmuseet.

Allmänt kartmaterial: © Lantmäteriet, dnr I2014/00634 / © SGU, dnr I2014/00634

© Upplandsmuseet, 2019

Upplandsmuseet, Drottninggatan 7, 753 10 Uppsala
Telefon 018 – 16 91 00
www.upplandsmuseet.se

Innehåll

Sammanfattning	7
Inledning	8
Bakgrund	9
Syfte, metod och genomförande	9
Topografi och fornlämningsmiljö	9
Tidigare undersökningar	10
Äldre kartor och historiska uppgifter	12
Undersökningsresultat	15
Undersökta ytor	15
Uppsala 778	16
Uppsala 777	20
Uppsala 779	26
Fynd	30
Analyser	32
Diskussion och tolkning	34
Administrativa uppgifter	36
Referenser	37
Bilagor	39
Bilaga 1 Lista över arkeologiska objekt	39
Bilaga 2 Fyndlista	42
Bilaga 3 ¹⁴ C-analys	44
Bilaga 4 Fornlämningslista	46

Figur 1. Karta över Uppsala län med läget för den aktuella undersökningen vid Håga markerad med röd cirkel.

Sammanfattning

Upplandsmuseet gjorde under maj och juni 2019 en arkeologisk undersökning vid Håga gård. Anledningen var att Uppsala kommun har planer på att anlägga en gång- och cykelväg från Håga bro till Håga gård.

Undersökningen gällde tre fornlämningar, boplatserna Uppsala 777, 778 och 779 som hade lokaliserats vid en utredning 2018. De tre lämningarna hade något olika topografiska lägen, i åkermark och på plåtåer i sluttning. Inom de tre undersökta ytorna påträffades boplatsslämningar med lite olika karaktär.

Boplatserna Uppsala 778 låg i kanten av åkermark, där stolphål och härdar fanns. Stolphålen har tolkats som ingående i ett stolphus. De arkeologiska objekten hade inga spår av överlagringar och representerar därför en relativt kortvarig verksamhet. Dateringar ligger i folkvandringstid och äldre vendeltid.

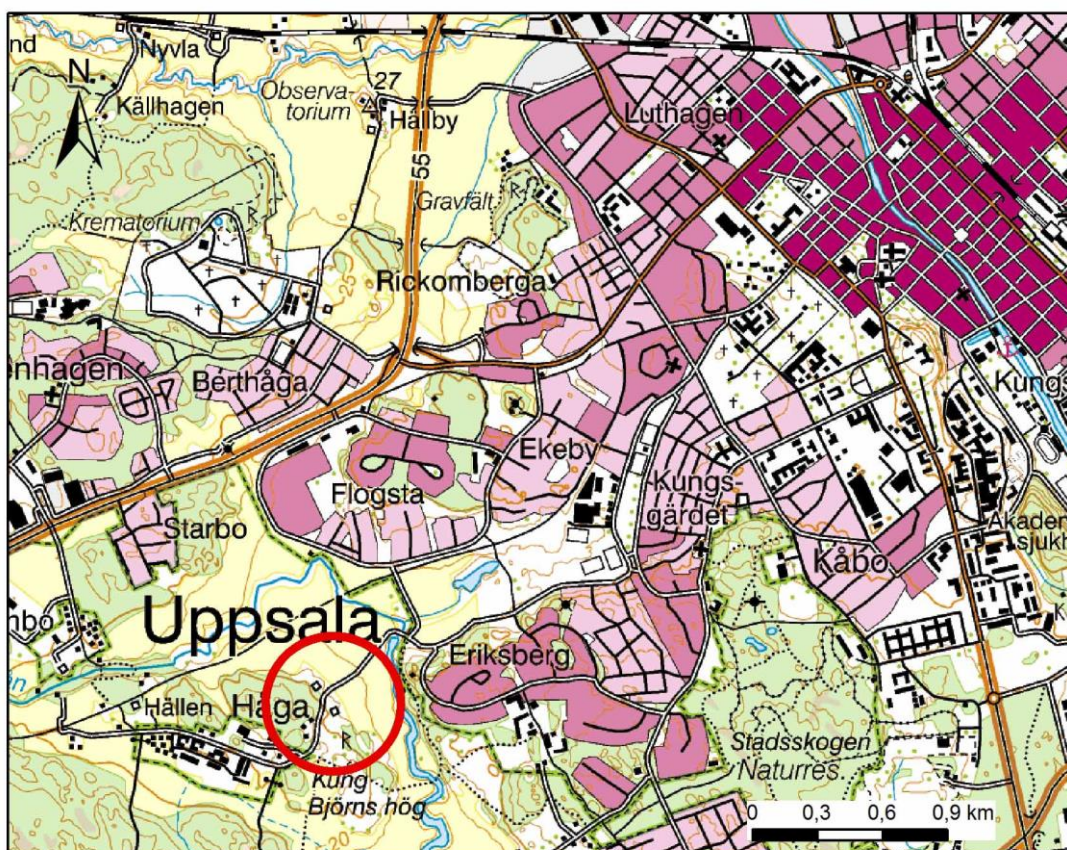
Boplatserna Uppsala 777 låg på en naturlig plåtå i en beteshage, där stolphål, härdar, en kokgrop samt en förvaringsgrop påträffades. Stolphålen har ingått i två stolphus, varav ett också kan ha inrymt förvaringsgropen. Flera överlagringar fanns på platsen och dateringar ligger i yngre bronsålder och yngre järnålder.

Ännu högre upp i sluttningen låg Uppsala 779. Där fanns stolphål, syllstensrader och lager till skillnad från de två andra undersökta ytorna. Det pekar på att både stolphus och stensyllshus funnits, vilka av överlagringar att döma inte varit samtidiga. Orienteringen av syllstensraderna är densamma som tomtgräns och hus enligt kartor från 1700- och 1800-talet. Dateringarna från lämningarna ligger i senmedeltid och 1600-1700-tal.

Trots att de undersökta ytorna var relativt smala kunde delar av hus identifieras inom samtliga ytor. Lämningarna tillhör olika tidsperioder, men representerar sammantaget en närvaro under lång tid från yngre bronsålder till 1700-tal.

Inledning

Upplandsmuseets avdelning Arkeologi gjorde under maj-juni 2019 en arkeologisk undersökning inom fastigheterna Håga 10:18 och 10:35 i Uppsala socken i Uppsala kommun. Undersökningen utfördes inför planerad utbyggnad av gång- och cykelväg från Håga bro till Håga gård (fig. 1, 2). Undersökningen gjordes på uppdrag av Uppsala kommun och efter beslut av Länsstyrelsen i Uppsala län (lstn dnr 431-638-2019). Projektledare för Upplandsmuseet var Hans Göthberg.

Figur 2. Utsnitt ur Terrängkartan över Uppsalas västra del med Håga markerad med röd cirkel. Skala 1:35 000.

Bakgrund

Syfte, metod och genomförande

Syftet med den arkeologiska undersökningen var att dokumentera fornlämningen, ta tillvara fornfynd, samt att rapportera och förmedla resultaten för att skapa kunskap med relevans för myndigheter, forskning och allmänhet. De berörda lämningarna bedömdes tillsammans med omgivande fornlämningsmiljö och satta i ett lokalt sammanhang ha potential att förtydliga bebyggelseutvecklingen i området. Detta innebar att analyser skulle inriktas på att klargöra lämningarnas kronologiska förhållanden.

Undersökningens huvudmoment var avbaning, rensning samt utgrävning och dokumentation av anläggningar och kulturlager. Dessutom gjordes en metalldetektorkartering på den nivå där de huvudsakliga lämningarna påträffades inom lokalerna 779 och 777.

Inom lokalen 777 och 779 undersöktes nästan samtliga arkeologiska objekt som utgjordes av stolphål och nedgrävningar. Av dessa grävdes ena halvan och tvärsnittet dokumenterades i beskrivning och ritades. Av lager inom 779 handgrävdes omkring 1 m². För lokal 778 gällde samma inriktning, med skillnaden att stolphål och härdar grävdes ut i sin helhet.

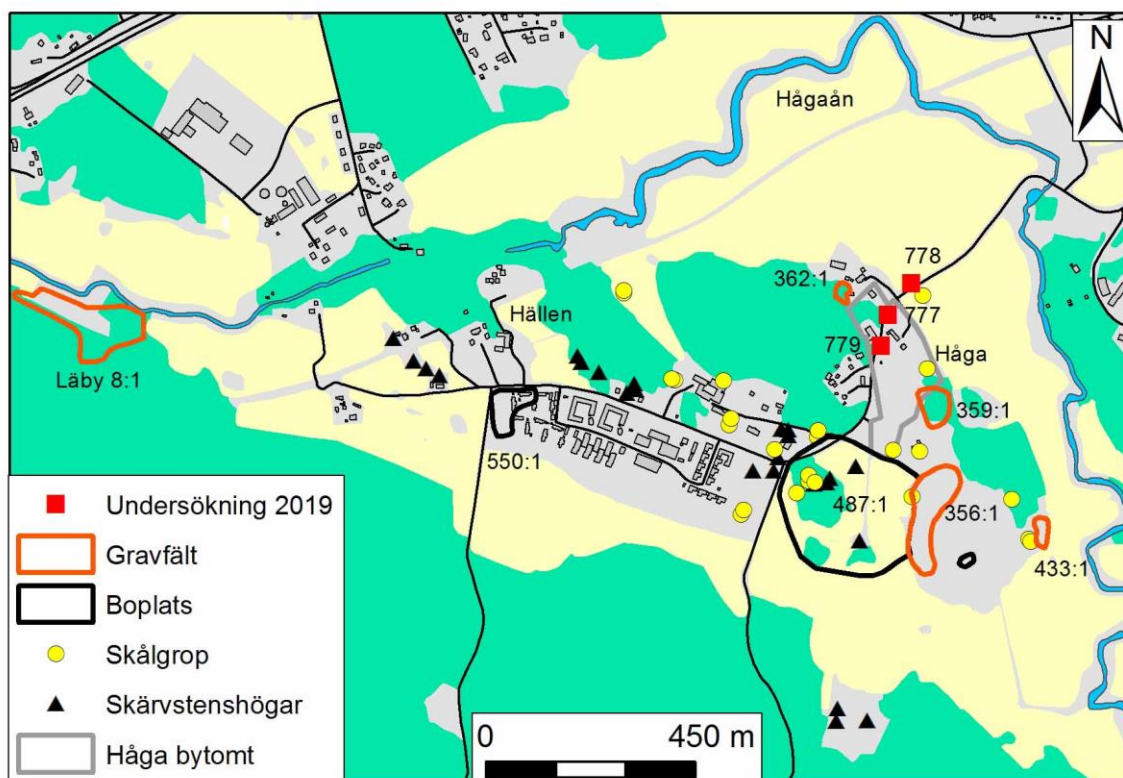
All plandokumentation av schakt, arkeologiska och topografiska objekt samt lägesbestämning av fynd och prover dokumenterades med GPS med nätverks-RTK för vidare bearbetning i Intrasis. Fynd och prover dokumenterades utifrån kontextuell samhörighet med arkeologiska objekt. Dokumentation gjordes på papper och ritfilm och fotodokumentation gjordes med digitalkamera.

Topografi och fornlämningsmiljö

Undersökningsområdet ligger i Hågaåns dalgång, strax söder om den krök där Hågaån vänder söderut för att sedan utmytna i Ekoln. Det aktuella området ligger väster om Hågaån och berör både odlingsmark och impedimentmark vid Håga gård. Nivåerna i odlingsmarken ligger i intervallet 11-18 m ö h. Impedimentmarken där Håga gård ligger utgörs av sluttning, med nivåer mellan 19 och 28 m ö h.

Vid Håga finns en rik fornlämningsmiljö med stora inslag från bronsålder. Till de mest påtagliga lämningarna i närområdet hör den stora Hågahögen (fig. 3). Den är en av få kända bronsåldershögar i Mälardalsregionen. I anslutning till den finns ett stort antal skärvstenshögar och hällristningar i form av skålgropar på flera platser. Där finns också husgrunder tolkade som kulthus från bronsålder (Victor 2002). Nästan samtliga dessa ligger i en västlig sidodalgång till Hågadalen. Undantag är några hällristningar som ansluter till odlingsmark, med exponering österut och norrut mot Hågaån, däribland Uppsala 378:1-2. Denna ansamling av lämningar som huvudsakligen tillhör bronsålder har tolkats som att Håga haft mycket stor betydelse under bronsålder (Victor 2002; Ojala 2016; Kaliff & Oestigaard 2018).

I närområdet finns även lämningar som har en huvudsaklig tillhörighet i järnålder. Till dessa hör fyra gravfält – Uppsala 356:1, 359:1, 362:1, 433:1 (fig. 4). Med undantag

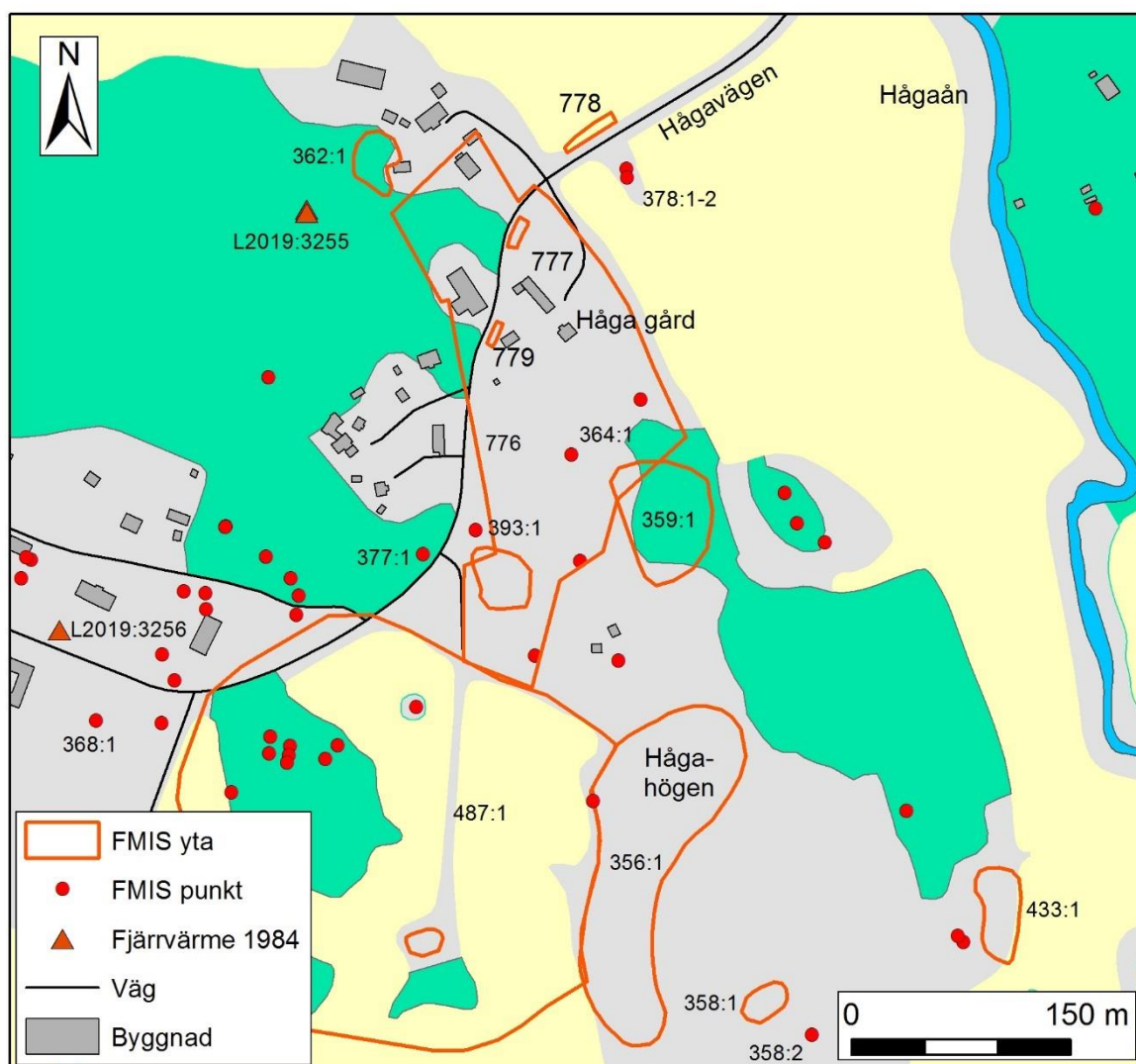

Figur 3. I omgivningarna av Håga finns en sammansatt fornlämningsmiljö med gravfält, skärvtenshögar, skålgropar och boplatser. Skala 1:16 000.

för Uppsala 356:1 har de till skillnad från lämningarna från bronsåldern har lokaliseringar med exponering österut mot Hågaån. I området finns också enstaka gravar, däribland stensättningarna Uppsala 358:2 och 377:1, varav den sistnämnda i FMIS beskrivs som undersökt och borttagen. En lämning har beteckningen grav markerad med sten/block (Uppsala 393:1). Eftersom stenen har en järnkrampa har den varit grindstolpe, men har bedömts vara en möjlig rest sten, om än flyttad (se Almgren 1905). Därtill finns runstenen Uppsala 364:1 (U 895), som dock är flyttad från Flogsta under 1800-talets andra hälft. I Håga har en annan runsten (U 896) ursprungligen funnits, men den flyttades under 1720-talet till Uppsala och står numera i Universitetsparken (Wessén & Jansson 1951 s. 604ff).

Tidigare undersökningar

Vid Håga har flera undersökningar utförts. Den mest kända är undersökningen 1902-03 av Hågahögen (Uppsala 356:1). Dateringen av den brandgrav som är högens huvudbegravning ligger i bronsålderns period IV – 1100-900 f. Kr. (Almgren 1905; Kaliff & Oestigaard 2018). Nyligen gjorda ¹⁴C-analyser av obrända människoben från högen har gett något äldre dateringar, från 1600-1400 f. Kr. Dessa ben har sannolikt deponerats som en del av ritualerna när huvudbegravningen i högen ägde rum (Ullén & Drenzel 2018). Högens ovanliga karaktär förstärks också av att graven innehöll ett svärd och flera praktföremål, varav några guldbelagda. Högen ingår i gravfältet (Uppsala 356:1) där fem gravar från yngre järnålder undersökts (Almgren 1905). I omgivningen

Figur 4. Urval av fornlämningar i Håga i anslutning till de undersökta boplatserna Uppsala 777, 778, 779. Av dessa låg 777 och 779 inom Hågas bytomt (Uppsala 776). Skala 1:5 000.

till Håгахögen har också två kulthus från bronsålder undersökts, däribland Uppsala 358:1 (Victor 2002).

I åkermarken strax väster om Håгахögen finns boplatserna Uppsala 487:1, där kulturlager och skärvstenlager har påvisats (Bennett 1978; Frölund 1996). Mindre delar av boplatserna har också undersökts vid en seminariegrävning tillsammans med delar av skärvstenshögen Uppsala 368:1. Föremålsmateriet antyder en lång brukningstid, från äldre bronsålder till förromersk järnålder (Forsberg & Hjärthner-Holdar 1985; Victor 2002).

I omgivningen har ugnen L2019:3256 dokumenterats vid en schaktningsövervakning för en fjärrvärmeledning 1984 (Gezelius 2002). Möjligen är det en enkel tegelugn och därmed från medeltid eller senare.

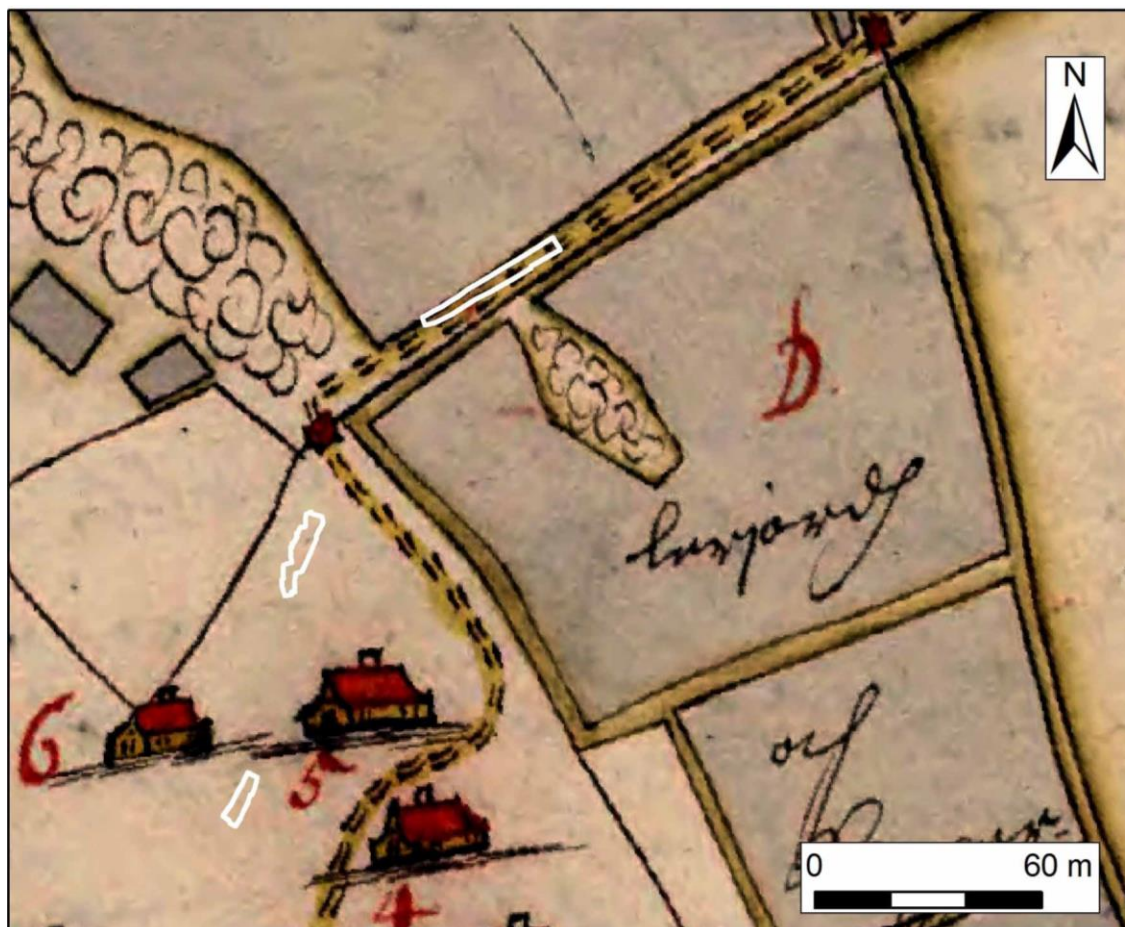
Längre västerut, 900 m från Håгахögen vid gården Hällen, har boplatserna Uppsala 550 undersökts (fig. 3). Där påträffades lämningar av hus från övergången mellan yngre bronsålder och förromersk järnålder samt från folkvandringstid (Göthberg & Holmström 1999). De undersökta platserna ligger i en sidodalgång till Hågaåns dalgång.

Ytterligare längre västerut och nära Hågaån ligger gravfältet Läby 8:1 som kännetecknas av ett stort antal resta stenar. Det ligger inom Kvarnbos ägor, men belägenheten vid den västra änden av Hågas odlingsmark innebär att den kan sägas ha en koppling till Håga. Vid en undersökning 1933-38 påträffades fyra gravar med bland annat vapen som spjutspetsar och ett eneggat svärd. Dessa kan dateras till förromersk järnålder. I en grav fanns en sölja av järn som härrörde från romersk järnålder (Ekholm 1938 s. 69ff).

I själva dalgången till Hågaåns dalgång har däremot få lämningar undersökts. Till dessa hör en härd (L2019:3255) och en rödbränd yta som dokumenterades vid en schaktningsövervakning 1984 (Gezelius 2002). De låg i impedimentmark 140 m väster om undersökningsytorna för Uppsala 777 och 779 (fig. 4). De tre boplatstyr som berördes av undersökningen 2019 lokaliserades vid en utredning 2018 (Göthberg 2018).

Äldre kartor och historiska uppgifter

Undersökningsytorna är belägna inom mark som har ingått i Hågas ägor. De äldsta skriftliga beläggen för Håga är från 1278 och 1301 skrivs namnet "Haghe". Vid 1500-talets mitt bestod Håga av fem gårdar och en utjord (DMS 1984 s. 50f).

Figur 5. Utsnitt ur karta från 1690 (03-BON-11) med undersökningsytor inlagda (vit markering). Den sydvästra ytan (Uppsala 779) låg nära läget för gård 5, medan den mitre ytan (Uppsala 777) låg nära en hägnad. Den norra ytan (Uppsala 778) låg nära vägen mot Hågaån. Skala 1:2 000.

Av äldre lantmäterikartor för Håga finns fyra generationer kartor, från 1635, 1690, 1772 och 1864 (se Referenser, Lantmäteriakter). Undersökningsytorna ligger inom och i närheten av Hågas bytomt, Uppsala 776 (fig. 4). Kartorna från 1635 och 1690 visar byns fem gårdar som symboler, och omfattningen av bebyggelsen och de enskilda gårdstomterna inte framgår. Gårdarna låg enligt kartorna längs åkerkanten mot Hågaåns dalgång och var exponerade österut. Den nordligaste av gårdarna var från slutet av 1600-talet kaplansboställe (Almquist 1931 s. 313). Symbolen för denna gård enligt kartan från 1690 (nr. 5 på kartan) låg nära de mellersta och västra undersökningsytorna för Uppsala 777 och 779 (fig. 5). Nära ytan för 777 fanns en hägnad.

Kartan från 1772 visar både bytomten, gårdstomterna och symboler för gårdarna. Antalet gårdar var då sex, efter en delning av en av gårdarna. Gårdarnas placering verkar också ha förändrats något. Den nytillkomna gården låg norr om vägen, där tidigare kartor inte visar någon gård. Även i den södra delen av bytomten hade förändringar skett. Den sydligaste gården låg invid åkermarken väster om Hågahögen, även det i ett nytt läge. Några av de övriga fyra gårdarna verkar ha fått nya placeringar högre upp i slutningen, istället för nära åkerkanten. Jämfört med detta ligger undersökningsytorna för Uppsala 777 och 779 ligger inom bytomten och nära ett gårdsläge (C) enligt gårdssymbolernas placering på kartorna. Gränsen mellan gårdarna C och D anslöt till den sydvästra ytan (Uppsala 779). Även på denna karta är en hägnad utritad invid ytan för Uppsala 777 (fig. 6).

Figur 6. Utsnitt ur karta från 1772 (B7-11:5) med undersökningsytor inlagda (vit markering). Ytan för Uppsala 779 i sydväst låg vid gränsen mellan två gårdstomter. Uppsala 777 i mitten låg nära en hägnad, medan Uppsala 778 i norr låg invid vägen mot Hågaån. Skala 1:2 000.

Figur 7. Utsnitt ur karta från 1864 (03-BON-137) med undersökningsytor inlagda (vit markering). Både ytorna för Uppsala 779 i sydväst och Uppsala 777 i mitten låg invid hus. Ytan för Uppsala 778 i norr låg i åkermark invid vägen mot Hågaån. Skala 1:2 000.

På kartan för laga skiftet från 1864 redovisas de individuella husen inom gårdarna. Flera hus fanns i anslutning till både de mellersta och södra undersökningsytorna (fig. 7).

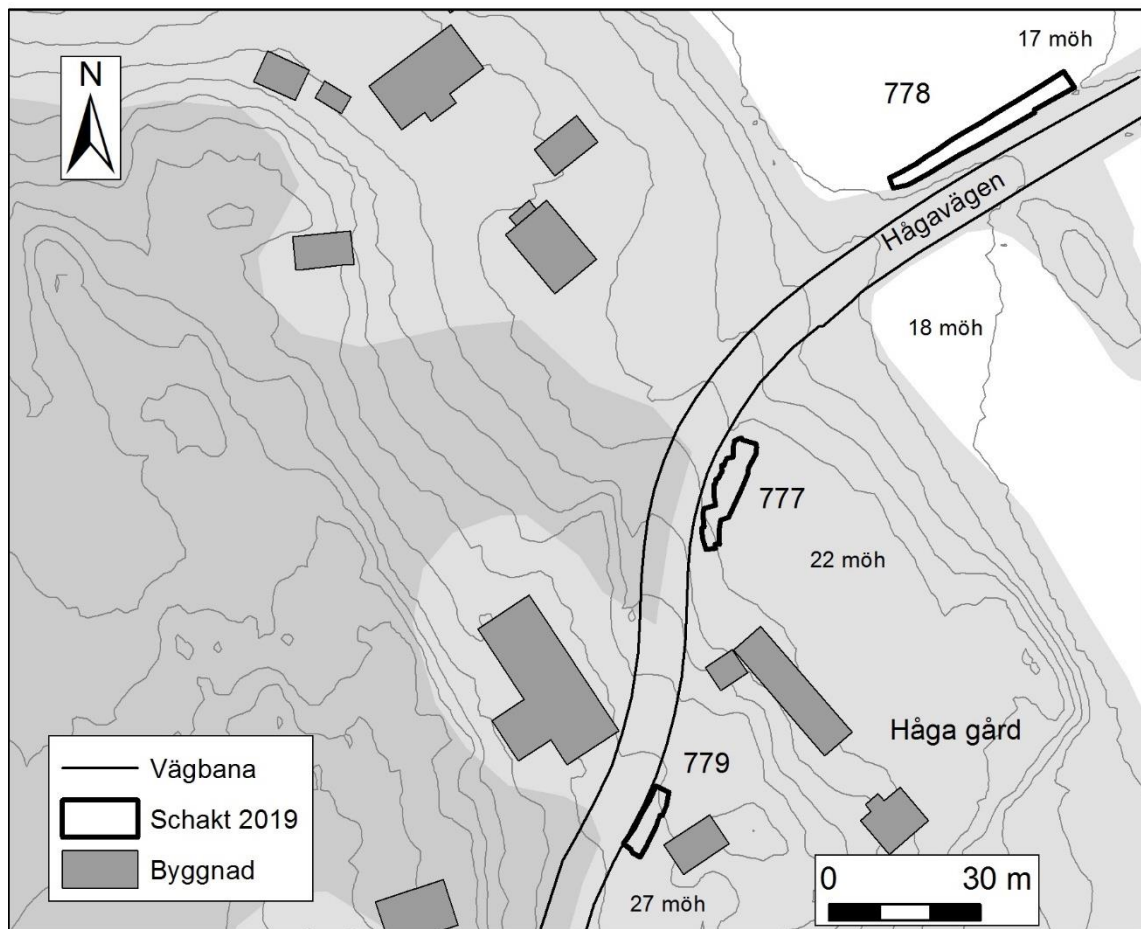
Kartorna visar en väg med lite varierande sträckning på bytomten. Den dragning av vägen som gäller idag har tillkommit under 1900-talet.

Den östligaste undersökningsytan (Uppsala 778) ligger enligt samtliga kartor inom odlingsmark. Denna utgjordes av åkermark, medan ängsmark fanns i de lägre belägna delarna närmast Hågaån (fig. 5).

Undersökningsresultat

Undersökta ytor

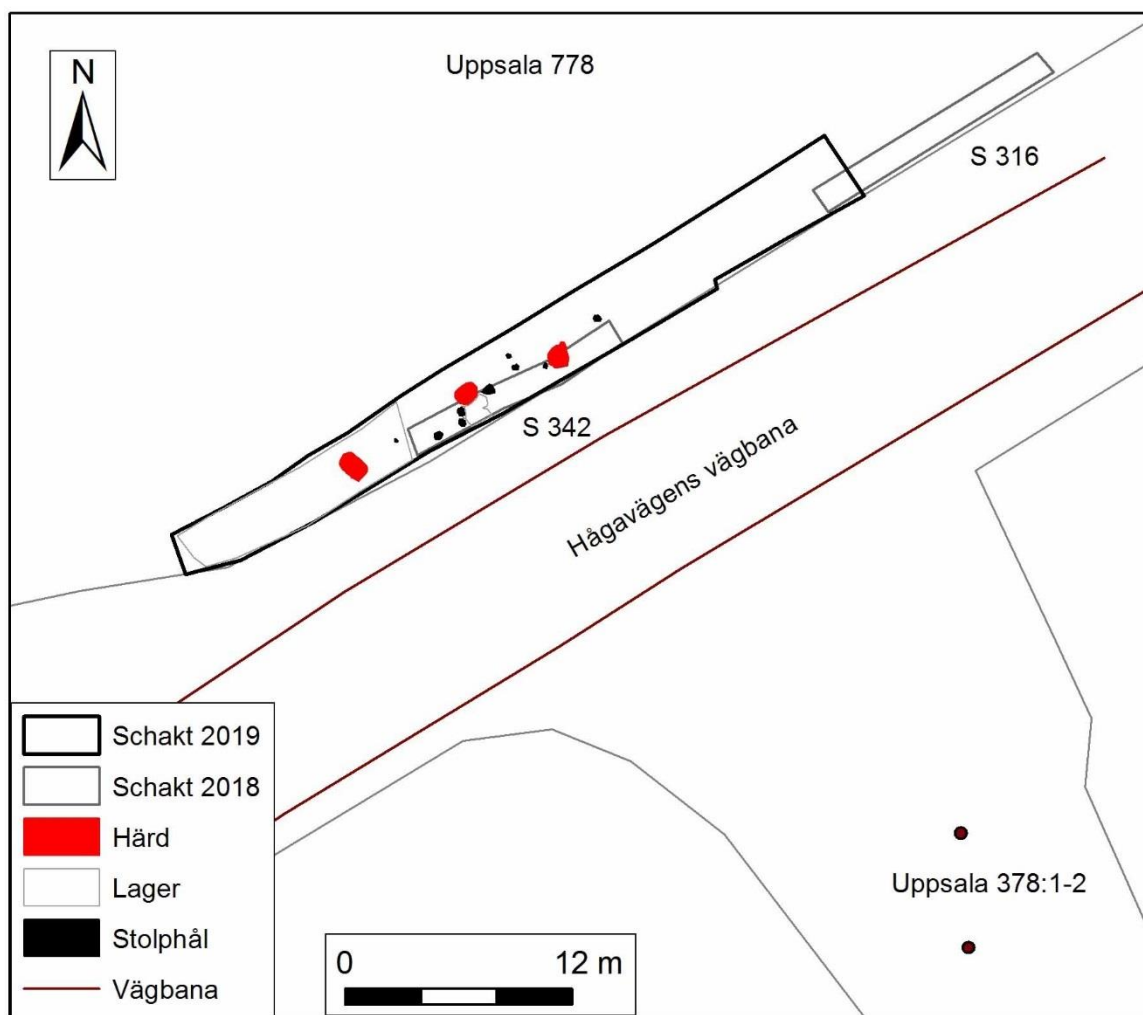
Inom undersökningen berördes tre boplatser, Uppsala 778, 777 och 779 som samtliga låg i anslutning till Hågavägen (fig. 8). Den förstnämnda låg på Hågavägens norra sida och de två andra på vägens södra sida. Uppsala 778 låg i åkermark vid foten av sluttningen. På naturliga platåer i sluttningen låg Uppsala 777 och 779. Den förstnämnda låg på nivåer mellan 17 och 18 möh, medan 777 låg på 22 möh och 779 på 27 möh.

Figur 8. Översikt av de undersökta ytorna och de topografiska och nivåmässiga förhållandena. Skala 1:1 500.

Uppsala 778

Den undersökta ytan låg i åkermark på den norra sidan av Hågavägen och nära kanten mot impedimentmark (fig. 9, 10). På den södra sidan av vägen fanns ett impediment med berg i dagen där skålgropslokaler Uppsala 378:1-2 finns. Undersökningsytan var 41 m lång, 2-4 m bred, samt hade en areal om 137 m². Ytan förband två schakt (316, 342) från utredningen 2018. De arkeologiska objekten framkom i anslutning till schakt 342. I den östra delen var ytan närmast schakt 316 däremot tom, vilket överensstämde med utredningen. Inom ytan identifierades 14 arkeologiska objekt (Bilaga 1). Dessa utgjordes av 3 härdar, 9 stolphål och 2 lager (fig. 12). Den undersökta ytan korsades av ett sentida täckdike. Det naturliga underlaget bestod av lera.

Figur 9. Schaktet för Uppsala 778 jämfört med schakt från utredningen 2018. Skala 1:400.

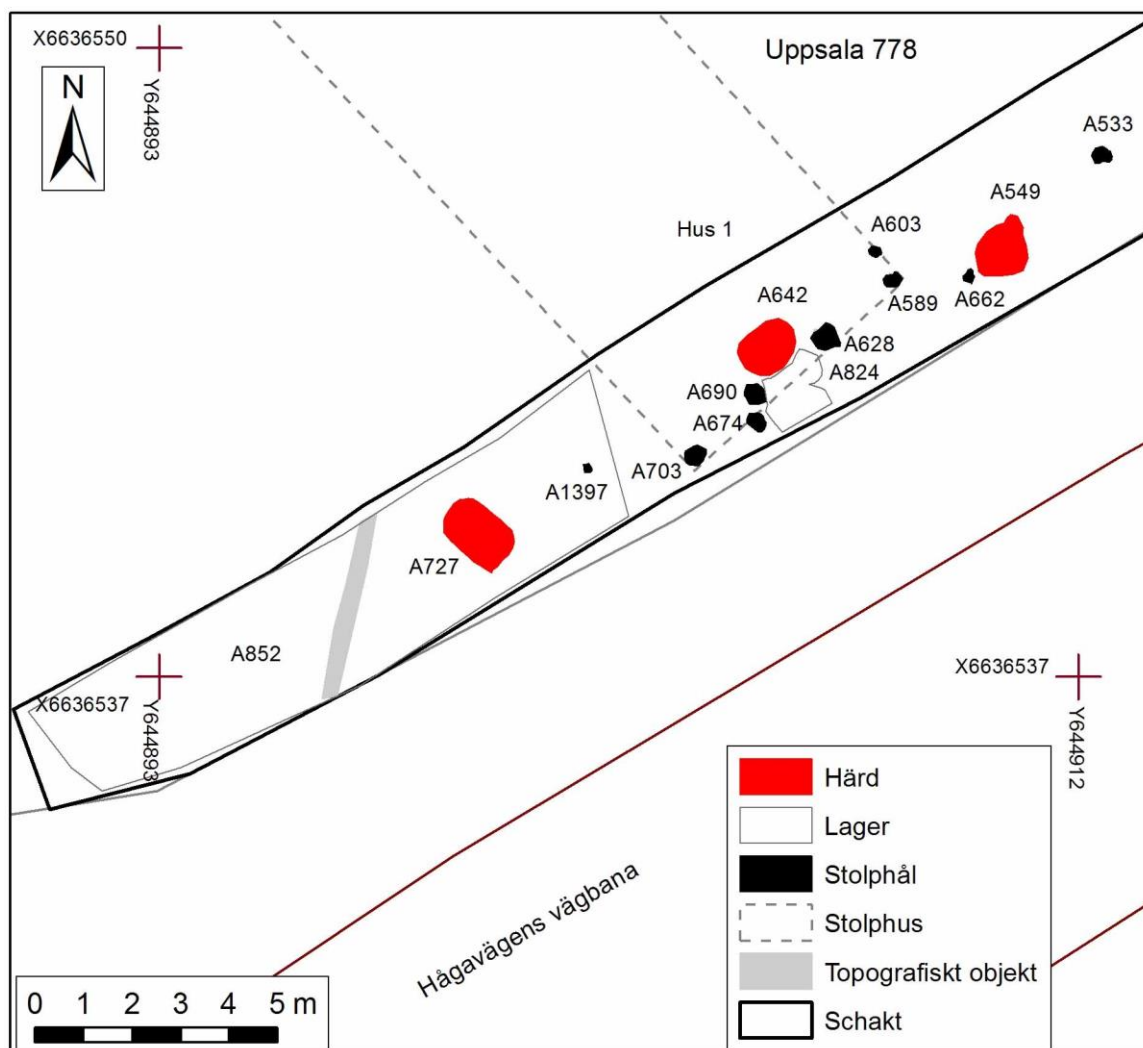
De tre härdarna (A549, 642, 727) låg spridda inom ytan (fig. 11, 12). De var 1,25-1,5x1,0 m stora och 0,1-0,15 m djupa. De innehöll varierade mängd skårvsten och under dessa skikt med sot och kol. I A727 fanns sammanhängande partier av träkol som visade att ved lagts i N-S och Ö-V. I kanten av härderna påträffades en löpare (F2) och en bit förhistorisk keramik (F8). I A642 fanns bränd lera i kanterna, vilket visar att eldningen nått relativt höga temperaturer och eller varit ihållande. En ¹⁴C-datering ligger i äldre vendeltid.

Figur 10. Den undersökta ytan av boplatsen 778 låg i kanten av åkermark och nedanför backen. Hågavägen till vänster. Foto mot V.

Figur 11. Inom den undersökta ytan för boplatsen 778 kan tre härdar anas genom sin mörka fyllning. I bildens mitt låg de stolphål som ingick i en husgavel. Foto mot V.

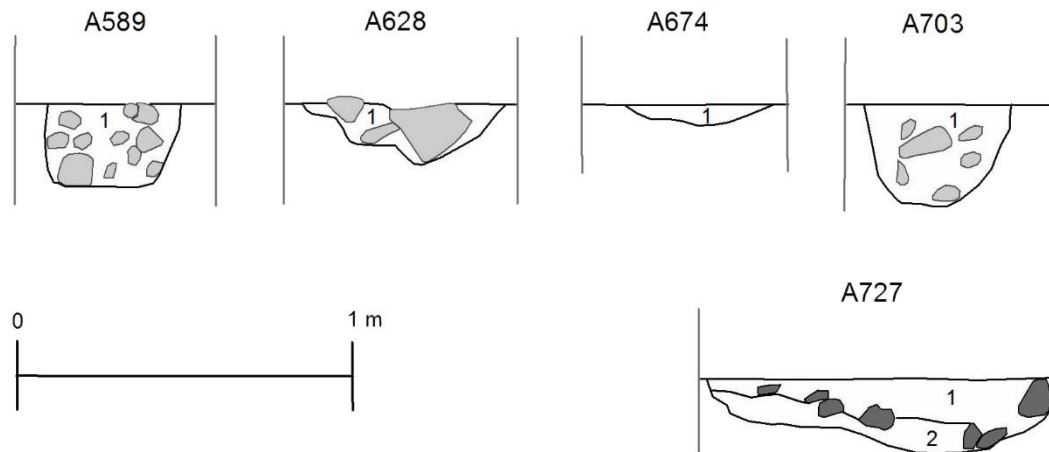
Figur 12. De arkeologiska objekten inom Uppsala 778 utgjordes av stolphål, härdar och ett troligt odlingslager. Fem stolphål ingick i ett stolphus. Skala 1:150.

Ett treskeppigt stolphus (Hus 1) identifierades under fältarbetet. Fem stolphål har tolkats ingå huset. Fyra av stolphålen (A589, 628, 690, 703) hade en diameter på 0,4-0,6 m och var 0,09-0,25 m djupa (fig. 13). Tre av dem hade stenskoning. De låg med ett individuellt avstånd om 1,8 m. Stolphålens regelbundna placering och likartade storlek talar för ett konstruktivt samband, antagligen en rak gavel i huset (Hus 1). Det har varit ca 5,5 m brett i gaveln och fortsatt norrut att döma av att det grunda stolphålet A603 föll väl in i det troliga läget för den östra väggen (fig. 10). I övrigt var det svårt att klargöra husets storlek och konstruktion eftersom den undersökta ytan var smal samt låg intill vägbanken. En ¹⁴C-datering från stolphålet A703 ligger i folkvandringstid. Bära gavelstolparna i huset låg härden A642, men har på grund av närheten sannolikt inte varit samtida. På ett relativt nära samband i tid tyder dock att härden hade samma orientering som husgaveln. De övriga fyra stolphål som inte ingick i huset var mindre och grundare, 0,20-0,45 m stora och ett djup på 0,05-0,11 m.

Lagren A852 och 824 hade stora skillnader i storlek, eftersom A824 hade en areal på 1,5 m² och A852 på 35 m². I den förra handgrävdes en 1x1,5 m stor yta. Lagret var upp till 0,2 m tjockt i väster, men tunnade ut mot öster. Det bestod av lera med

myllinslag och var svagt mörkfärgat. I lagret fanns inslag av skärvsten, träkol och obrända ben. Lager A824 var tunt och kan närmast beskrivas som en ytlig färgning. Lagren tolkas som äldre odlingslager.

De undersökta lämningarna tolkas som del av en boplats med bebyggelse från folkvandringstid och äldre vendeltid.

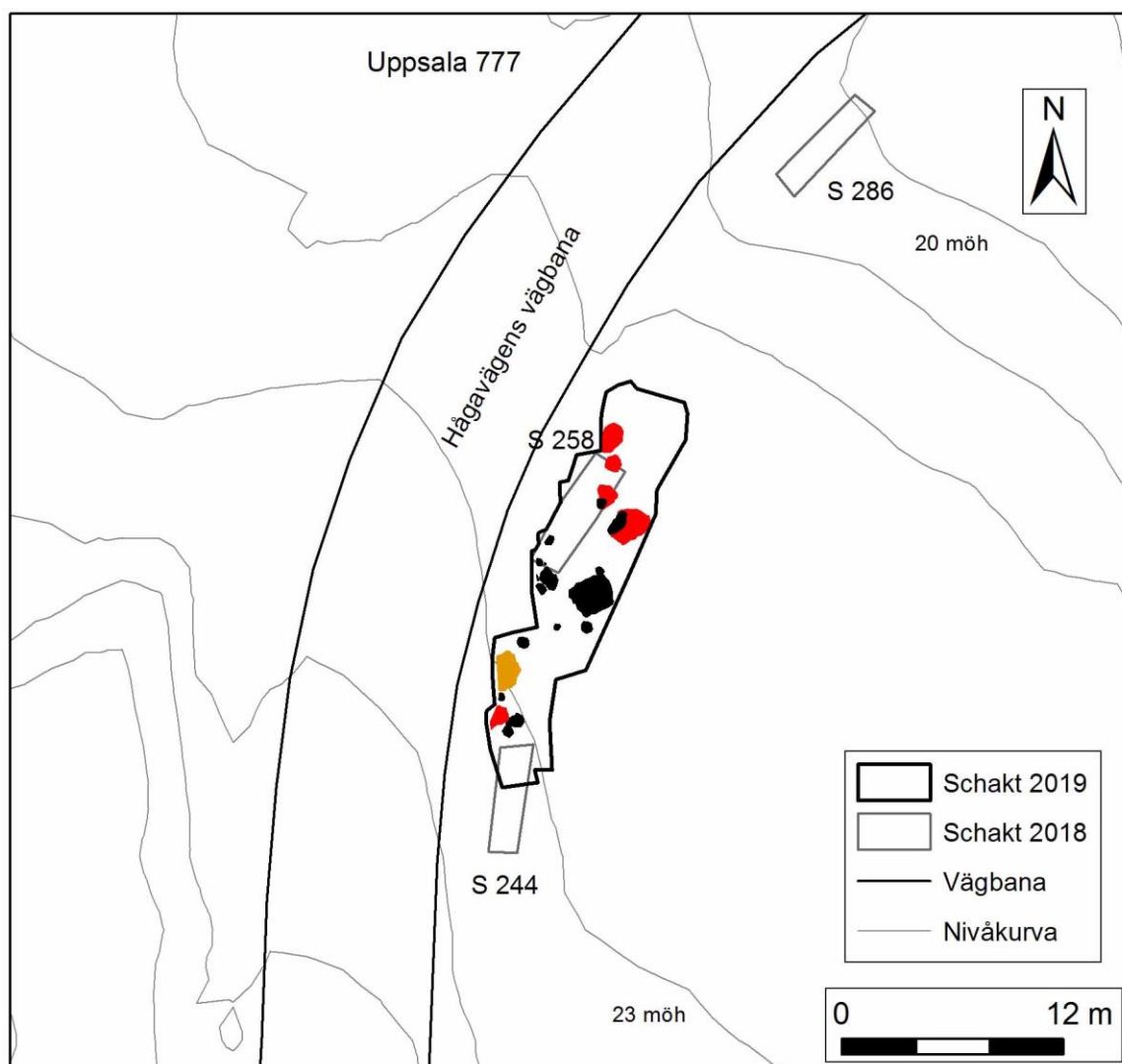

Figur 13. Sektioner av stolphål i Hus 1 och härd A727.

Lagerbeskrivning A727: 1- Lera, inslag av kol och skärvsten; 2- Lager med kol/sot. Skala 1:20.

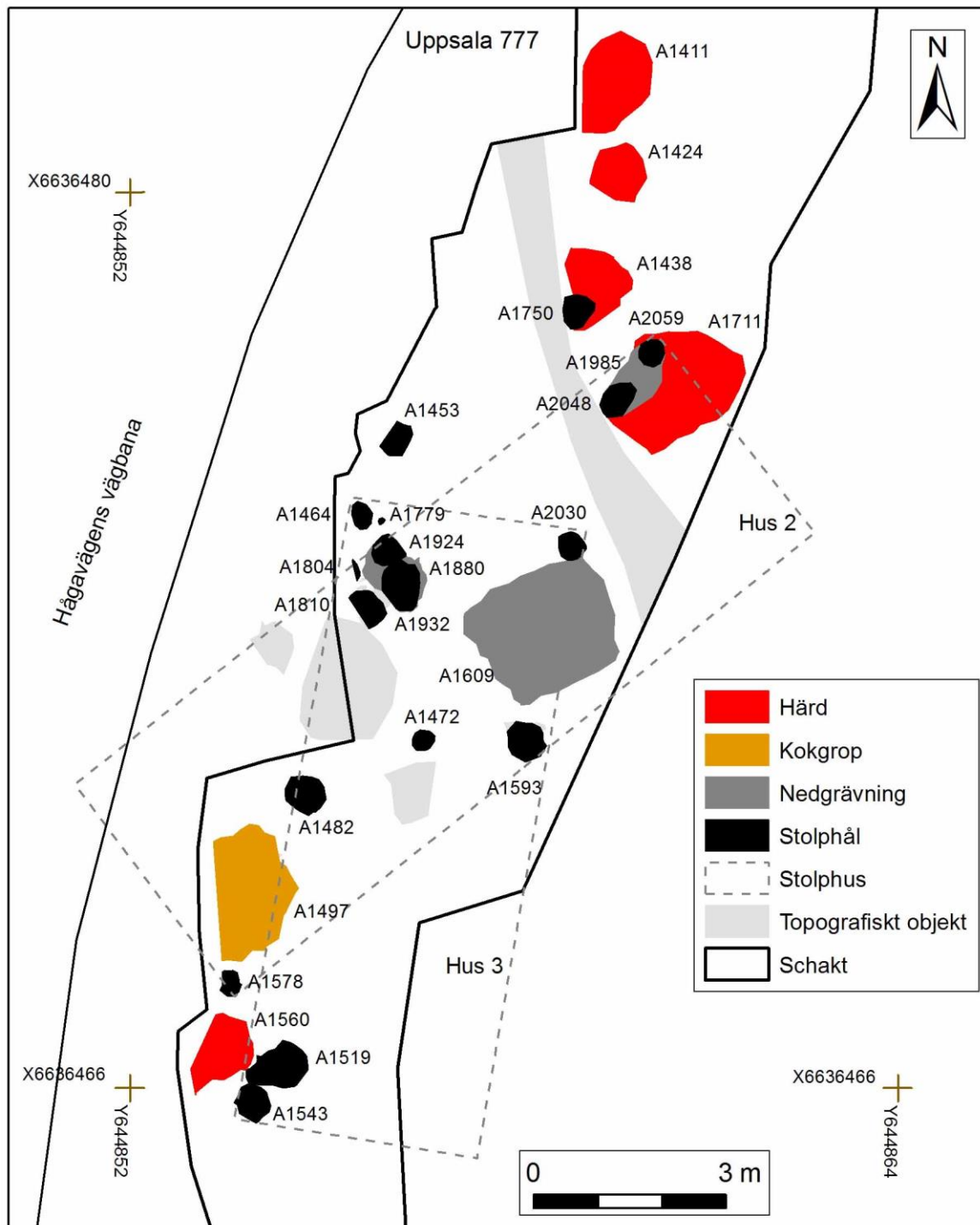
Uppsala 777

Undersökningsytan låg i en beteshage på den södra sidan av Hågavägen och på en naturlig platå som mot nordöst avgränsades av uppstickande berghällar (fig. 16). Den undersökta ytan var 23 m lång och upp till 5,5 m bred, samt omfattade en areal om 96 m². Den undersökta ytan förband två schakt (S 244, 258) från utredningen (fig. 14).

Figur 14. Plan över schaktet från 2019 för Uppsala 777 jämfört med schakt från utredningen 2018 och topografin genom nivåkurvor. Skala 1:400.

Inom den undersökta ytan fanns spridda stenar och block, varav några visade sig vara markfasta, medan andra låg ytligt. De sistnämnda har sannolikt hamnat där under sen tid eftersom de låg på matjordslagret. Matjorden var uppemot 0,2 m tjockt och innehöll enbart enstaka sentida föremål tegel trots att ytan låg inom Hågas bytomt. Inom ytan lokaliserades 27 arkeologiska objekt (Bilaga 1). De utgjordes av 5 härdar, 1 kokgrop, 17 stolphål, 2 nedgrävningar och 1 större grop (fig. 15). Inom ytan fanns en störning i form av ett äldre ledningsschakt. Det naturliga underlaget utgjordes av siltig lera.

Figur 15. De arkeologiska objekten inom Uppsala 777 utgjordes av stolphål, härdar, kokgrop och förvaringsgrop. Tio av stolphålen kan ha ingått i stolphuset hus 2 och 3. Skala 1:100.

Härdarna och kokgropen var fördelade på två ytor, varav en i söder bestod av A1497, 1560). I anslutning till berghällar vid den norra änden låg A1411, 1424, 1438, 1711. Mellan dessa två grupper fanns stolphål och en större grop.

Figur 16. Den undersökta ytan för Uppsala 777 låg i beteshage i sluttningen. I bakgrunden kan den undersökta ytan för Uppsala 778 ansas. Foto mot NO.

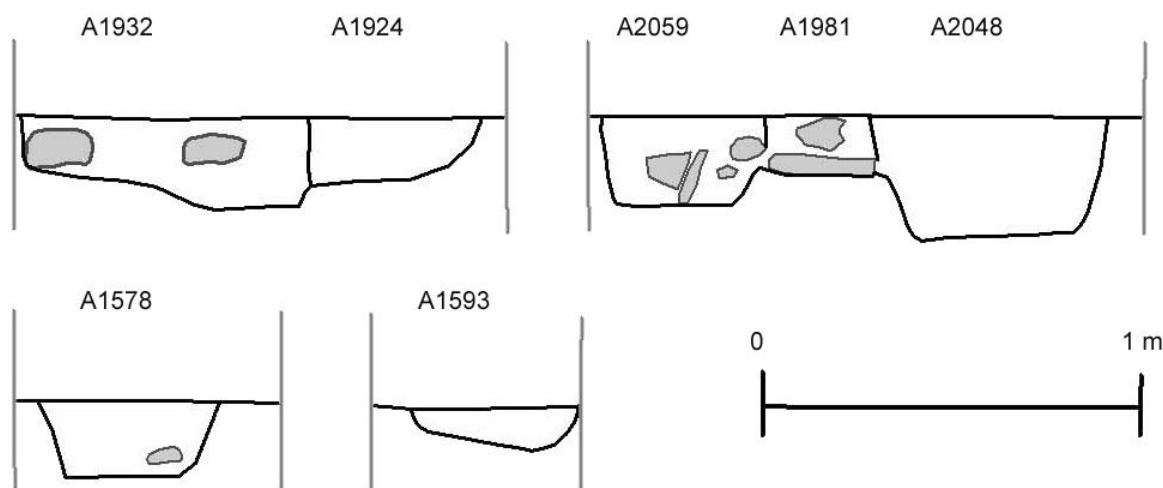

Figur 17. Kokgruppen A1497 bestod nästan enbart av skärvsten, vilken var kompakt packad. Skärvstenen i bakgrunden hade tagits upp ur den utgrävda delen. Foto mot SV.

De fem härdenarna var 0,8-2,1 m stora och 0,20-0,26 m djupa. Gemensamt för dem var varierade inslag av skärvsten och skikt med kol och sot i botten. I A1711 som var störst fanns skärvsten av olika storlek i den västra delen och skärvstensgrus i den östra delen. Det skulle möjligen kunna vara spår av att eldning främst skett i den sistnämnda delen. En ¹⁴C-datering från härden ligger i sen vendeltid och tidig vikingatid. Lite avvikande var A1411 som innehöll en ringa mängd skärvsten, men eftersom den låg invid ett block skulle det kunna vara spår av tillmakning. Kockgropen A1497 var 1,9x1,3 m stor och 0,46 m djup. Den innehöll en mycket tät och kompakt packning av skärvsten, men bara enstaka inslag av kol och sot (fig. 17). En ¹⁴C-datering från kockgropen ligger i yngre bronsålder.

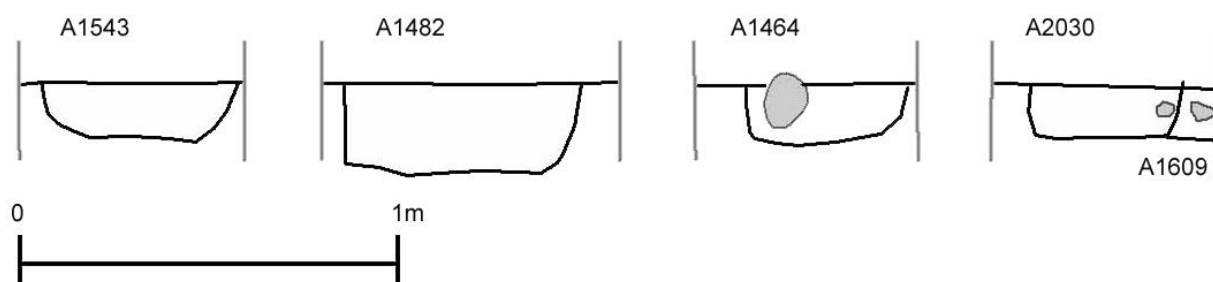
De 17 stolphålen var 0,1-0,8 m stora och 0,10-0,35 m djupa. Två av stolphålen (A1519, 1810) hade tydlig stenskoning, varav A1519 var sentida att döma av att den innehöll bevarat trä och att fyllningen var mycket mjuk. Fyra stolphål hade stratigrafiska förhållanden till andra objekt. Av dessa var A1750 äldre än härden A1438. Däremot var A2030 yngre än gropen A1609. Slutligen var A2048 och 2059 yngre än härden A1711 (fig. 15).

Två stolphus identifierades under fältarbetet, Hus 2 och 3. I Hus 2 ingick stolphålen A1578, 1593, 1924, 1932, 2048 och 2059 (fig. 18). De fyra sistnämnda var dubblerade och bör därför tyda på en ombyggnad av huset. Stolphuset har varit minst 12 m långt och 4,1 m brett med orientering NÖ-SV. Huset hade enskeppig konstruktion med bärande stolpar i väggarna. Mot nordöst har huset sannolikt inte fortsatt på grund av markfasta block och berghällar. I sydväst kunde enbart ett stolphål lokaliseras på grund av det smala undersökningschaktet. Huset kan också ha varit längre i denna riktning. Att döma av de stratigrafiska förhållandena för stolphålen A2048 och 2059 var huset yngre än härden A1711.

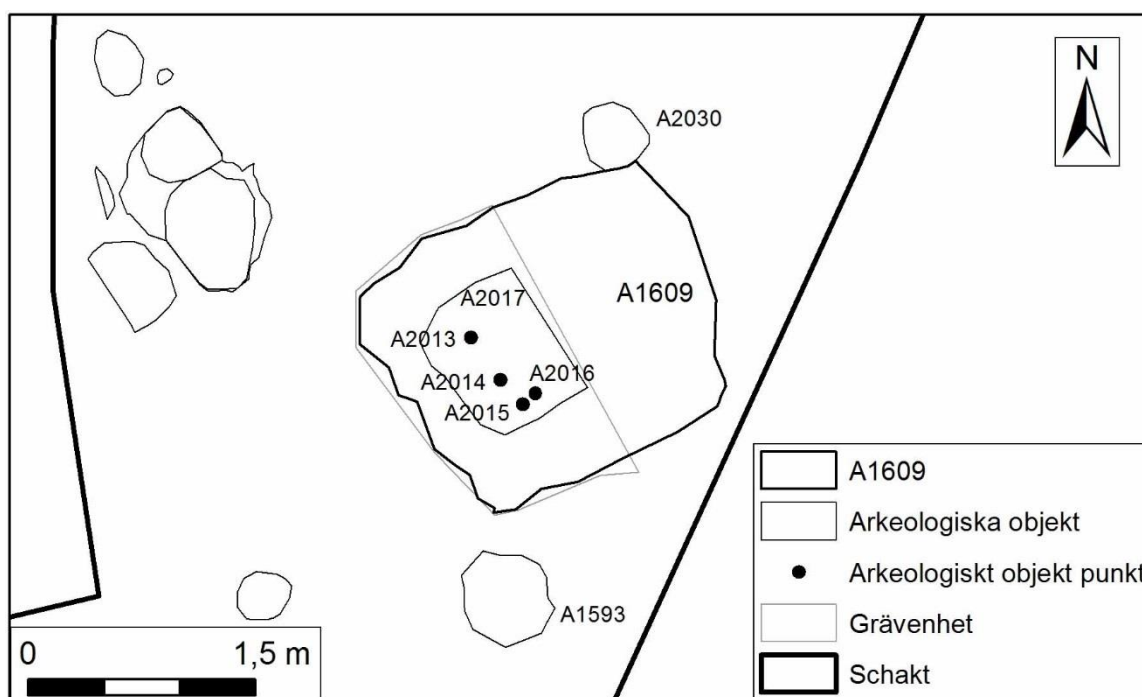
Figur 18. Sektioner av stolphål i Hus 2. Lagerbeskrivning: Myllig lera med inslag av träkol och skärvsten Skala 1:20.

I Hus 3 ingick de fyra stolphålen A1464, 1482, 1543 och 2030 (fig. 19). Utifrån dessa bör stolphuset ha varit minst 10 m långt och 3,7 m brett med orientering i N-S. Huset kunde inte avgränsas vare sig mot norr eller söder, varför dess längd är osäker. Sannolikt hade huset enskeppig konstruktion med bärande stolpar i väggarna. Med utgångspunkt från stolphålet A2030 stratigrafiska förhållande var huset yngre än gropen A1609.

Figur 19. Sektioner av stolphål i Hus 3. Lagerbeskrivning: Myllblandad lera, enstaka inslag av träkol/sot och mindre stenar. Skala 1:20.

Dessutom fanns två nedgrävningar, A1880 och 1985. De visade sig vid undersökning vardera innehålla två stolphål, A1924 och 1932 respektive A2048 och 2059. Nedgrävningarna har troligen uppkommit som en följd av omsättningar av stolphålen. En skillnad är dock att de två sistnämnda stolphålen inte gränsade till varandra. I mellanrummet fanns också i A1985 en sten med plan översida, vilket skulle kunna vara underlag för ytterligare en stolpe. Båda dessa dubbelstolpar ingick i Hus 2 och bör ses som spår av en ombyggnad av huset.

Figur 20. Gropen A1609 hade en något djupare del (A2017) i mitten, inom vilken fyra runda fördjupningar också fanns (A2013-2016). Skala 1:50.

Slutligen var gropen A1609 2,1x1,9 m stor och 0,26 m djup, samt närmast firsidig (fig. 20). Dess fyllning bestod av en relativt homogen mörk myllblandad lera med inslag av enstaka stenar och utan någon tendens till att olika lager kunde urskiljas. Gropens botten var relativt plan, men hade i mitten en firsidig fördjupning (A2017) som var 1,0x0,75 m stor, 0,10 m djup och hade tydlig kant mot söder (fig. 21). I botten fanns

dessutom fyra runda fördjupningar som var ca 0,1 m stora och 0,05 m djupa (A2013-2016). I gropen påträffades ett flertal fynd, såsom en trolig styls i ben (F33), ett skifferbryne (F34), en bit flinta (F35), en bit slipad bergart (F36), förhistorisk keramik (F37, 38, 39), samt 142 g obrända djurben och 17 g brända ben. En ¹⁴C-datering av ett djurben ligger i vendeltid.

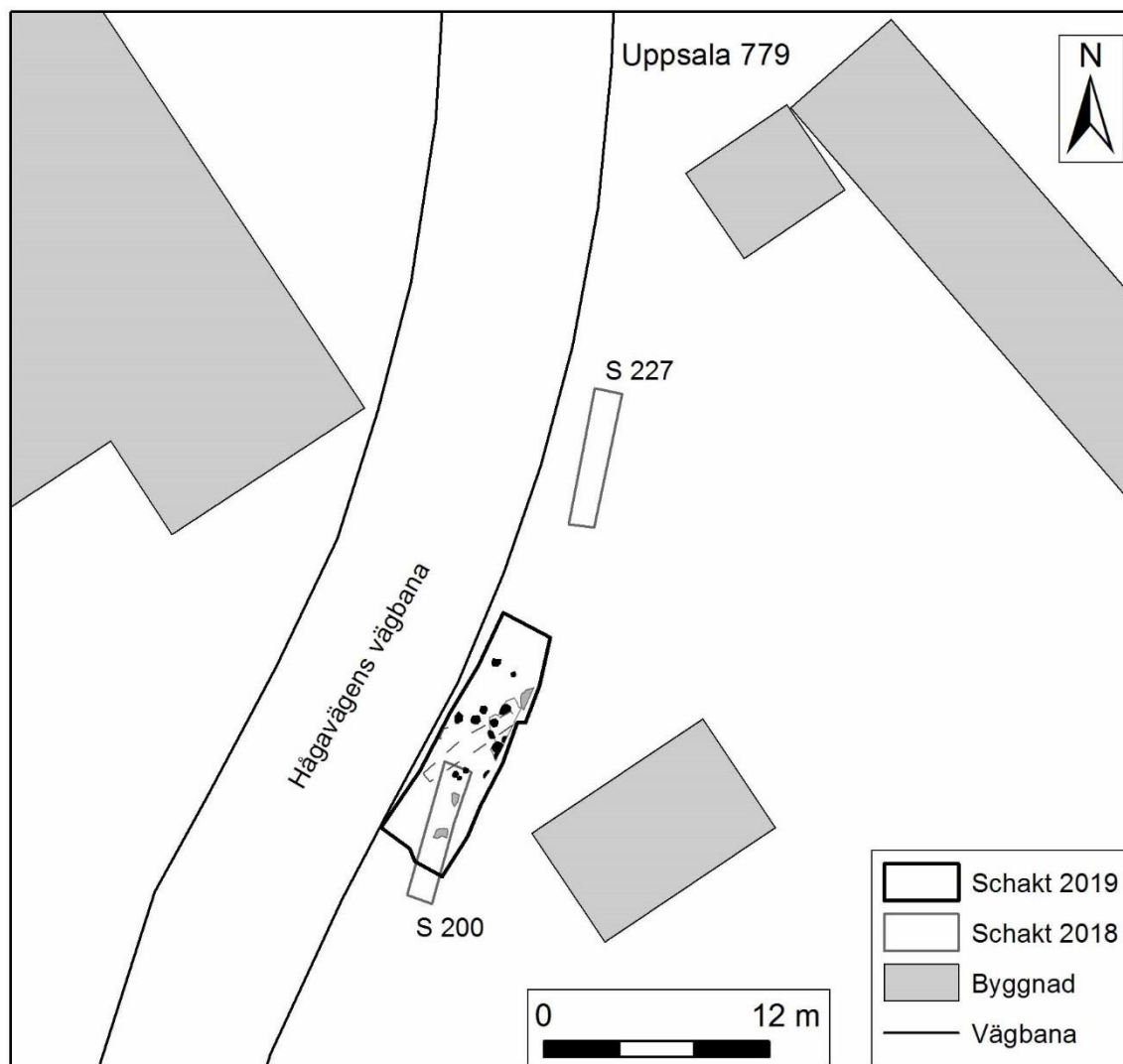
Figur 21. När den västra delen av gropen A1609 hade grävts visade det sig att den hade plan botten och en fördjupning med tydlig kant (till höger i bilden) i gropens mitt. Foto mot Ö.

Gropen tolkades inledningsvis som ett grophus på grund av sin firsidiga form och relativt plana botten. Frånvaron av stolphål inom gropen och längs dess kanter talade dock en sådan tolkning. Gropen tolkades istället ha haft en primär funktion som förvaringsgrop på grund av fördjupningarna i botten. Fördjupningarna tolkades som platser där kärl eller andra föremål kan ha ställts och stöttats. Detta har vissa likheter med en grop vid Tibble i Björklinge där ansamlingar av keramik påträffades på avsatser i sidorna och botten. Denna lämning tolkades dock som ett grophus (Åberg & Svensson 2006 s. 58ff). Sekundärt har gropen vid Håga vid igenfyllningen använts som avfallsgrop och till denna kan fyllningen och därmed även fynden föras.

Lämningarna inom Uppsala 777 med främst härदार och stolphål kan tolkas som spår av verksamheter och bebyggelse. De representerar en längre tid att döma av att flera överlagringar fanns mellan härदार och stolphål. Detta bekräftades också av ¹⁴C-dateringar, som ligger i yngre bronsålder och yngre järnålder. Till den äldre perioden hör en kokgrop och till den yngre perioden hör bebyggelsen. Av lämningarna från yngre järnålder är gropen A1609 från vendeltid, följd av härdaten A1711 från övergången mellan vendel- och vikingatid. Dessa överlagrades av Hus 2 och 3, som inte kan ha stått på platsen samtidigt, men som rimligtvis har uppförts under vikingatiden.

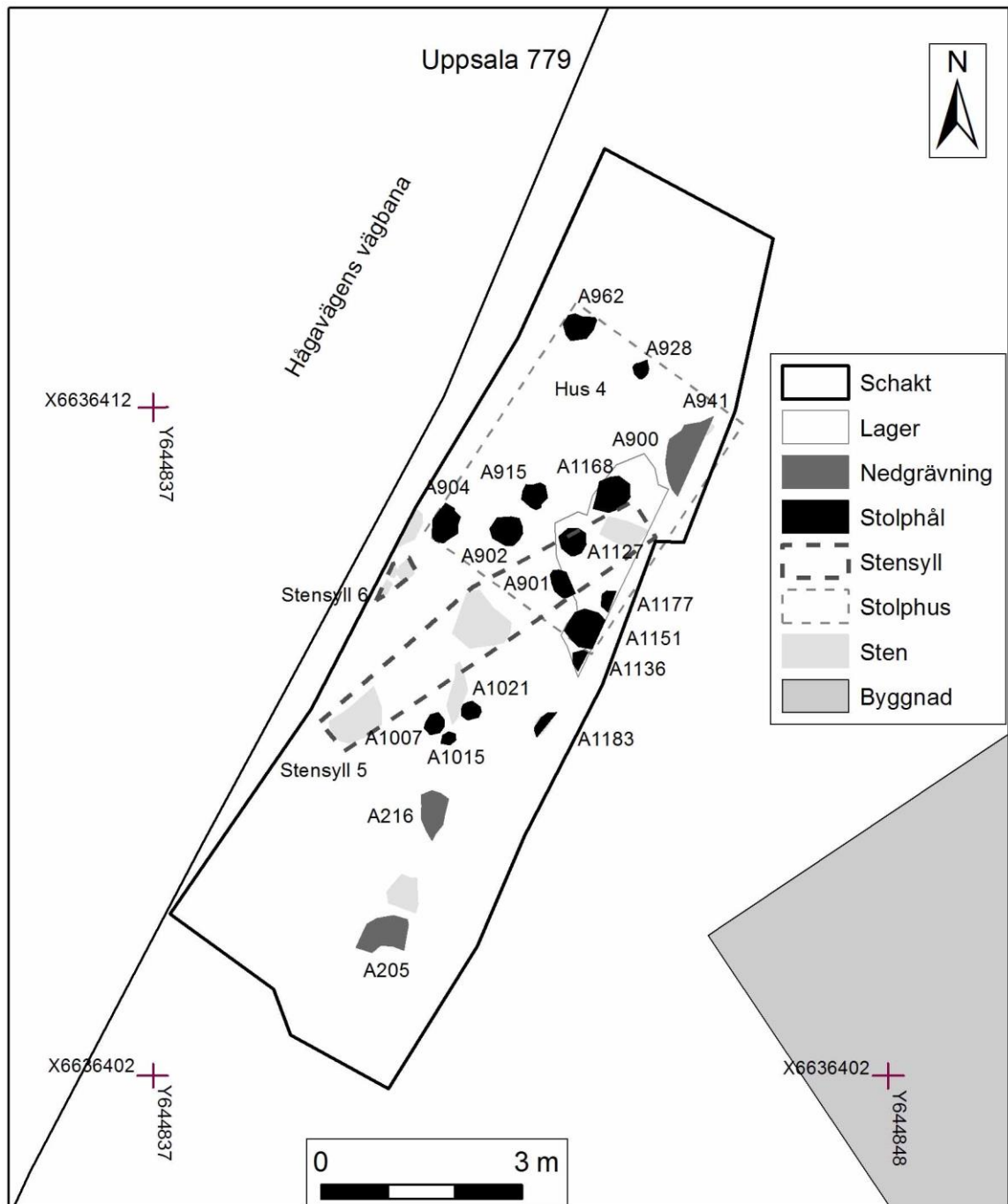
Uppsala 779

Den undersökta ytan låg på en gårdsplan direkt invid Hågavägen och i anslutning till ett stall vid Håga gård. Ytan var 14 m lång och 4 m bred samt omfattade 50 m². Den undersökta ytan anslöt till två schakt (S 200, 227) från utredningen 2018. Från början var det tänkt att ytan skulle sträcka sig något längre norrut, men avbaningen avbröts när denna del visade sig utgöras av en större störning fylld med sten. Den sistnämnda motsvarade troligen de störningar med sprängsten som fanns i utredningsschaktet 227 (fig. 22).

Figur 22. Plan över schaktet 2019 för Uppsala 779 jämfört med schakt från utredningen 2018 och omgivande byggnader och väg. Skala 1:400.

Inom ytan fanns ytliga sentida påförda massor, bland annat tegelkross vilka skulle kunna härröra från Ekeby bruk. Under de sentida massorna fanns ett uppemot 0,6 m tjockt äldre lager med matjord och stenar, vilka i stor utsträckning banades bort. I schaktet påträffades och undersöktes 19 arkeologiska objekt (fig. 23). De utgjordes av 1 lager, 15 stolphål och 3 nedgrävningar (Bilaga 1). Det naturliga underlaget bestod av lera med inslag av stenar.

Figur 23. De arkeologiska objekten inom Uppsala 779 utgjordes av stolphål och lager. Tre stolphål har ingått i ett stolphus, medan stenar ingick i två eventuella stensyllar. Skala 1:100.

Vid undersökningen av Uppsala 779 sipprade vatten fram ur marken vid grävning av de arkeologiska objekten. Grävning och dokumentation hann dock nästan alltid utföras innan den utgrävda delen hade vattenfyllets. Eftersom detta inte framträdde vid utredningsgrävningen 2018 låg uppenbarligen grundvattennivån något högre vid undersökningen 2019. Indirekt bör det också tyda på att berggrunden ligger relativt nära den undersökta nivån.

Lager A900 var 3,4x1,3 m stort och 0,2 m djupt. Det bestod av mörkbrun lucker mylla med inslag av småsten och enstaka träflis. I lagret fanns obrända ben och en

skärva yngre rödgods (F10). I både den södra och norra schaktkanten fanns sekvenser av lager av motsvarande sammansättning och karaktär. Lager A900 har tolkats som ett lager från 1600-1800-tal med inslag av avfall.

De 15 stolphålen var 0,25-0,6 m stora och 0,06-0,40 m djupa. Sex stolphål hade stenskonung och i flera av de övriga fanns inslag av stenar av olika storlek. I A1151 fanns fragment av tegel samt en spik (F19) i fyllningen. Sex stolphål (A901, 1127, 1136, 1151, 1168, 1177) påträffades under lager A900.

Ett stolphus identifierades under fältarbetet, Hus 4. Det utgjordes av tre stolphål (A904, 962, 1151) som hade relativt likartad storlek (0,4-0,6 m) och djup (0,21-0,40 m). Stolphålen innehöll obränt trä, troligen efter stolpar. Huset har troligen varit av enskeppig konstruktion och tolkas som minst ha haft måtten 4,2 x 3,0 m och med orientering i NNO-SSV. Huset kan möjligen ha fortsatt utanför det smala undersökningsschaktet. En ¹⁴C-datering från stolphålet A1151 ligger i 1400-1600-tal.

De tre nedgrävningarna (A205, 216, 941) var 0,7-1,2 m stora. Av dem undersöktes A941 som visade sig vara 0,2 m djup. Den hade en fyllning av myllblandad lera med inslag av småsten och tegelfragment. Utifrån dess mörka fyllning antas den vara yngre än lagret A900 och därmed troligen från 1700-1800-tal. A205 och 216 påträffades vid utredningen 2018 och identifierades även 2019. Emellertid kom de direkt att dränkas av framsipprande vatten, varför de inte kunde undersökas. De var större än stolphålen, varför de har tolkats som nedgrävningar och har bedömts vara från historisk tid.

Under fältarbetet tolkades två stråk med stenar som spår av eventuella, men ej säkra stensyllar, av lite olika karaktär (fig. 23). Stensyll 5 bestod av tre glest liggande stenar som låg inom en 5,5 m lång sträcka i schaktets mitt. Stenarna var 0,3-0,6 x 0,6-1,0 m stora och uppemot 0,2 m höga. Stensyllen var orienterade i NÖ-SV.

Figur 24. I den norra schaktkanten inom Uppsala 779 fanns flera stenar, varav några med flat ovansida som kan ha ingått i Stensyll 6. Hitom stenarna syns det utgrävda och vattenfyllda stolphålet A904. Foto mot NV.

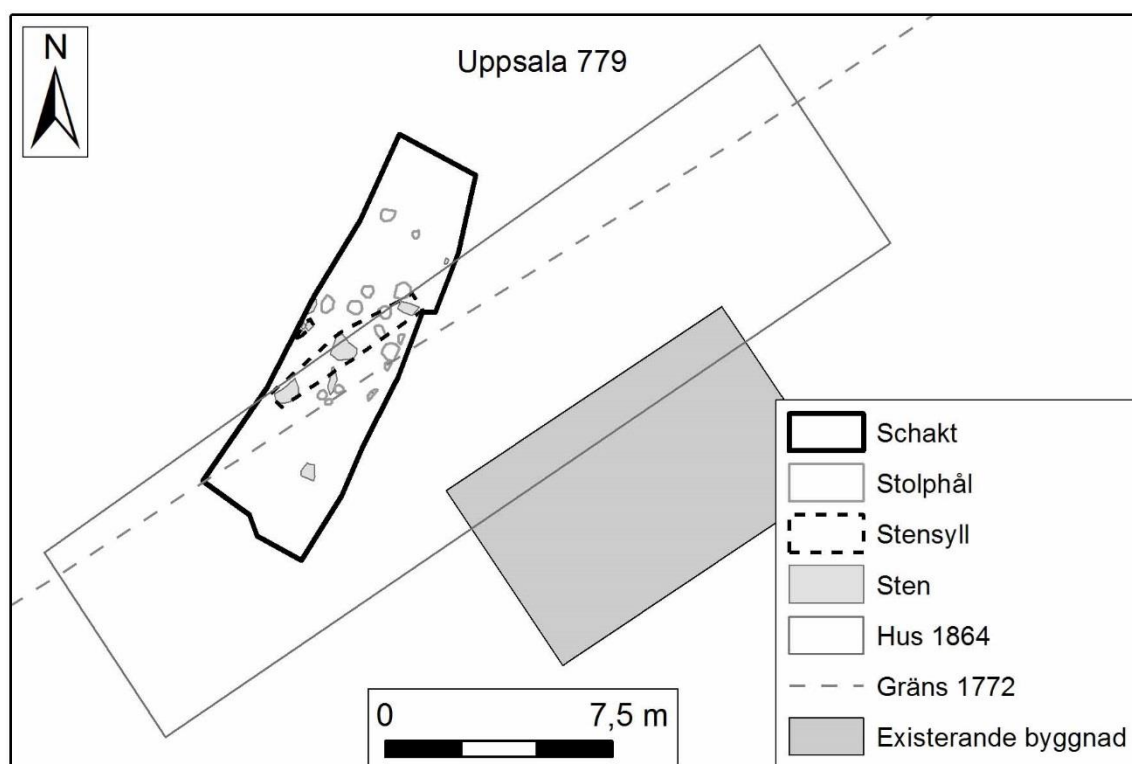
Stensyll 6 låg vid den norra schaktkanten och kan bestå av stenar på en eller två nivåer (fig. 25). De bestod av tätt lagda stenar, som var 0,25-0,35 m stora och 0,15 m höga. Stensyllen var 0,8 m lång och verkar ha varit orienterade i NÖ-SV (fig. 24).

Flera överlagringar konstaterades inom ytan. Flera av stolphålen bör tillhöra de äldsta lämningarna. Stolphålet A1151 som ingick i Hus 4, var äldre än lager A900. En ¹⁴C-datering från stolphålet ligger i 1400-1600-tal och keramik från lagret ger en datering till 1600-1800-tal. Lager A900 är också yngre än Stensyll 5. Stolphål, stensyll och lager utgör en sekvens av lämningar, vars stratigrafiska och kronologiska relationer bara delvis kunde bestämmas, men tyder på att platsen varit utnyttjad under lång tid.

Orienteringen av Stensyll 5 stämmer vid en jämförelse väl överens med en tomtgräns på kartan från 1772, ett hus på kartan från 1864 och det befintliga stallet (fig. 25). Dessa objekt är spår av en strukturering av rummet med lång tradition. Stolphuset Hus 4 med sin avvikande orientering skulle kunna vara äldre än stall och tomtgräns.

Eftersom lager A900 lokalisering stämmer väl överens med en karta från 1772 som visar att en gårdsgräns gått i området. Bebyggelse har dock funnits på platsen både tidigare och senare, att döma av den eventuella stensyllen och en karta från 1864. Det tyder på att användningen av ytan har varierat över tid.

Lämningarna inom Uppsala 779 utgjordes främst av stolphål och lager, där överlagringar visar att de tillhör en längre tid. Ett stolphus och två eventuella stensyllar har lokaliserats. Dateringar ligger i 1400-1600-tal för stolphuset och 1600-1800-tal för ett avfallslager. De eventuella stensyllarna är äldre än lagret, men deras orientering har likheter med gränser och hus som avbildas på kartor från 1700-1800-tal.

Figur 25. Inom Uppsala 779 fanns en god överensstämmelse i orientering mellan de eventuella stensyllarna 5 och 6 jämfört med en gårdsgräns på en karta från 1772, ett hus på en karta från 1864 samt det befintliga stallet. Skala 1:250.

Fynd

Inom de tre ytorna påträffades fynd vid handgrävning av de arkeologiska objekten och sammanlagt registrerades 39 fyndposter (Bilaga 2). Efter registrering gjordes en gallring, främst fyndposter av bränd lera. Förutom handgrävning gjordes inom de tre ytorna dessutom en metalldetektorkartering efter avbaningen, men utan att några metallfynd lokaliserades. Detta bekräftades vid grävning eftersom endast ett metallföremål påträffades.

Fyndmaterialet från bopplatsen Uppsala 778 bestod av 8 fyndposter, vilka utgjordes av löpare till en malsten, keramik, bränd lera och obrända ben (Bilaga 2). Löparen (F2) var intakt, 8-9 cm stor och påträffades i kanten av härden A727 (fig. 26). De obrända benen hade en sammanlagd vikt av 65 g och påträffades i lager A852 samt i fyllningen av härdarna A642 och 727. Eftersom benen i stor utsträckning var spjälkade tolkas de som avfall. Ett litet fragment av keramik (F8) påträffades i härden A727 och en ringa mängd bränd lera i härden A642.

Från Uppsala 777 bestod fyndmaterialet av 21 fyndposter, vilka utgjordes av keramik, bränd och smält lera, obrända och brända ben, en trolig stylus av ben, ett bryne, fragment av bergart och flinta. Merparten av föremålen framkom i förvaringsgropen A1609, medan övriga arkeologiska objekt enbart innehöll ringa mängder obrända ben. Bland keramikerna fanns såväl större som mindre fragment. Ett av de större fragmenten (F37) har karaktär av att vara från yngre järnålder (fig. 27). En ringa mängd av bränd och smält lera påträffades. Den troliga stylus av ben (F33) hade utpräglad knopp i ena änden, men avbruten spets (fig. 28).

Figur 26 och 27. Löparen F2 från härden A727 inom Uppsala 778 till vänster och keramik F37 från gropen A1609 inom Uppsala 777 till höger. Foto Olle Norling, Upplandsmuseet.

Ett bryne av skiffer (F34) påträffades också, även det i gropen A1609 (fig. 29). Andra fynd var ett fragment av flinta (F35) och ett bearbetat föremål av bergart med relativt slät ytor (F36) påträffades också. De obrända benen hade en sammanlagd vikt av 217 g, medan de brända benen uppgick till 17 g. Benen var i stor uträkning spjälkade och betraktas som avfall.

Figur 28. Trolig stylys (F33) från grop A1609 inom Uppsala 777. Foto Olle Norling, Upplandsmuseet.

Figur 29. Bryne av skiffer från gropen A1609 inom Uppsala 777. Foto Olle Norling, Upplandsmuseet.

Från Uppsala 779 bestod fyndmaterialet av 10 fyndposter, vilka bestod av keramik, bränd lera, tegel, en järnspik och obrända ben. Keramikskärvan var av yngre rödgods (F10) och framkom i lager A900 (fig. 30). Den är en del av ett fat och har troligen en datering till 1600-1800-tal (Anna Ölund, Upplandsmuseet, muntlig uppgift). Bränd lera och fragment av tegel påträffades också i A900. Spiken (F19) påträffades i stolphålet A1151 (fig. 31). Obrända ben påträffades i lager A900 och i stolphålen 901, 1127 och 1151 och hade en sammanlagd vikt av 254 g. I stor utsträckning var benen spjälkade och ses därför som avfall.

Figur 30 och 31. Fragment av fat av keramik (F10) till vänster och spik (F19) till höger, båda från Uppsala 779. Foto Olle Norling, Upplandsmuseet.

Analys

För att klarlägga lämningarnas kronologiska förhållanden genomfördes vedartsanalys och ^{14}C -analys. Urvalet av prover till analys påverkades av förekomsten av daterbart material i de arkeologiska objekten. Ett andra urval gjordes utifrån en bedömning av vilka arkeologiska objekt som kunde avspegla relevanta sammanhang utifrån förhållande till övergripande konstruktioner som exempelvis hus samt stratigrafi.

Sex prover av träkol och vedart genomgick vedartsanalys av Erik Danielsson/VEDLAB (fig. 32). Syftet med vedartsanalysen var primärt att bestämma vilka fragment av träkol eller ved som var mest lämpade för ^{14}C -analys, samt vilka träarter de representerade.

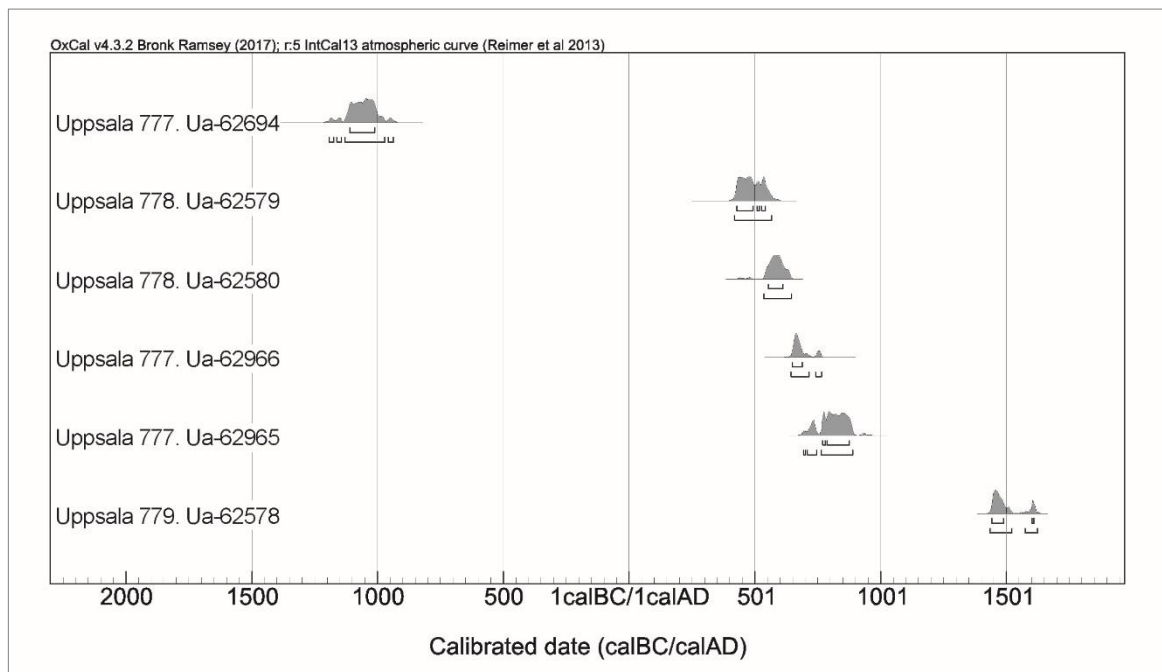
Ark obj	Lämning	Material	Vedart
A1151	779	Ved	Tall
A703	778	Träkol	Ek
A642	778	Träkol	Ek
1424	777	Träkol	Björk, gran
1497	777	Träkol	Hassel
1711	777	Träkol	Björk

Figur 32. Tabell över vedartsanalyserade prover.

Sex prover ^{14}C -analyserades vid Ångströmlaboratoriet, Tandemlaboratoriet, Uppsala Universitet (fig. 33, 34; Bilaga 3). Dateringen från stolphålet A1151 inom Uppsala 779 ligger i 1400-1600-tal. Inom Uppsala 778 ligger dateringarna från stolphålet A703 och härden A642 i folkvandringstid och äldre vendeltid. Inom Uppsala 777 ligger dateringen från kokgropen A1497 i yngre bronsålder och från förvaringsgropen A1609 och härden 1711 i vendeltid och vikingatid.

Lab-nr	Ark obj	Plats	Material	¹⁴ C-datering	1 σ kal	2 σ kal
Ua-62578	A1151	779	Ved/Tall	403±30 BP	1443-1610 AD	1435-1624 AD
Ua-62579	A703	778	Träkol/Ek	1558±30 BP	430-543 AD	421-567 AD
Ua-62580	A642	778	Träkol/Ek	1482±30 BP	555-613 AD	536-647 AD
Ua-62964	A1497	777	Träkol/Hassel	2880±31 BP	1109-1010 BC	1190-937 BC
Ua-62965	A1711	777	Träkol/Björk	1211±31 BP	771-876 AD	695-891 AD
Ua-62966	A1609	777	Obränt ben	1340±37 BP	650-689 AD	644-766 AD

Figur 33. Tabell över ¹⁴C-värden med kalibrering efter Oxcal v4.3.2.

Figur 34. Diagram över ¹⁴C-värden från Uppsala 777, 778 och 779 i kronologisk ordning och kalibrerade efter Oxcal v4.3.2.

Diskussion och tolkning

Inom de tre undersökta boplatstytorna påträffades lämningar av både bebyggelse och verksamheter, om än i sparsam mängd och med olika karaktär. Gemensamt för Uppsala 778 och 777 var att det fanns spår av eldningsverksamhet i form av härdar. Det är dock tveksamt om de varit helt samtidiga med bebyggelsen. Vid Uppsala 778 hade härdarna samma orientering som eller låg i rät vinkel till husen. Detta rumsliga samband tyder på ett nära kronologiskt samband mellan hus och härdar. Vid Uppsala 777 finns exempel på över- och underlagring mellan stolphål och härdar, vilket talar för att hus och härdar inte är samtidiga. Deras dateringar visar att verksamheter skett både under yngre bronsålder och yngre järnålder. Att döma av dateringarna kan gropen A1609 tillhöra vendeltid, medan härden A1711 tillhörde sen vendeltid och tidig vikingatid. Eftersom stolphål i Hus 2 överlagrade härden, tyder det i sin tur på att stolphuset och förvaringsgropen tillhörde olika skeden, även om de hade samma orientering. Däremot var det inte möjligt att avgöra vilket av hus 2 och 3 som var äldst.

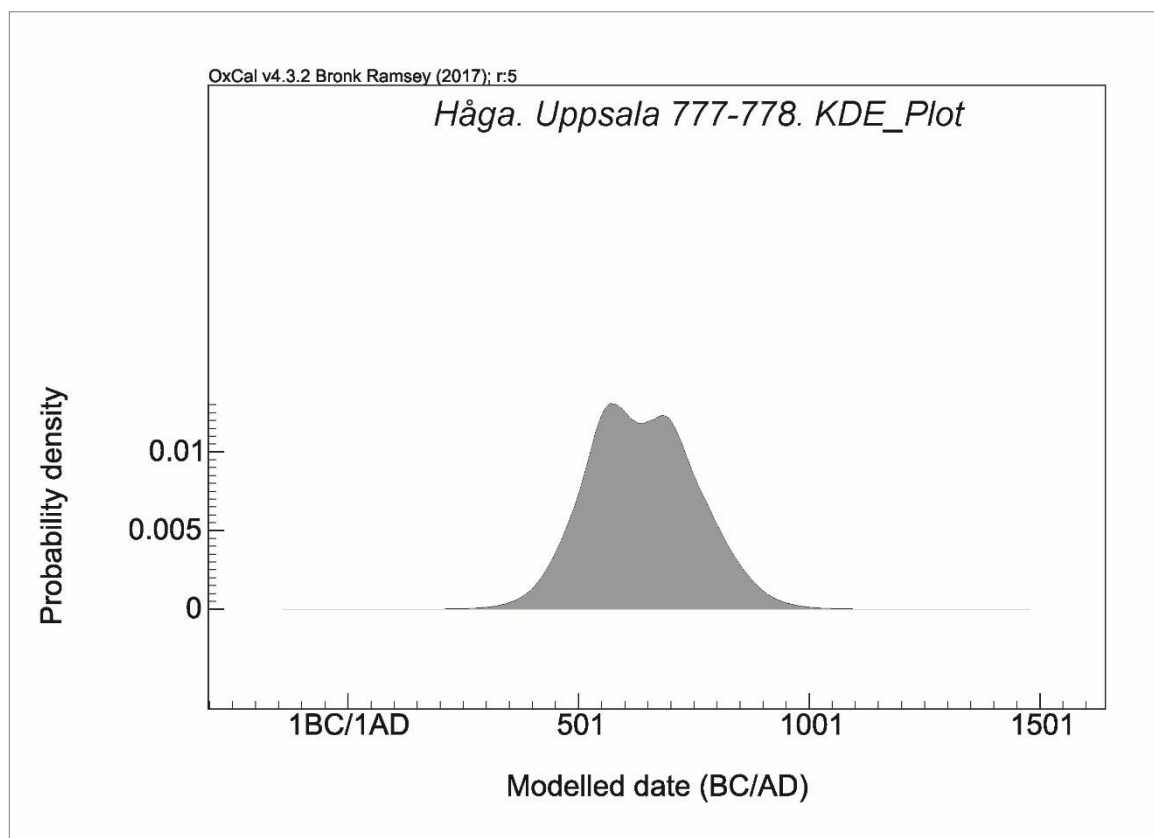
Vid Uppsala 779 fanns både stensyllar och stolphål, vilka ingått i syllstenschus respektive stolphus. Deras inbördes kronologiska förhållande är oklart, förutom att de tillhörde senmedeltid och 1500-1600-tal. En parallell till att båda dessa typer av grundläggning av hus förekom vid denna tid på landsbygden har påträffats vid Gamla Uppsala (Beronius Jörpeland 2018). De förekommer även i medeltida stadsmiljöer.

En annan företeelse vid Uppsala 779 är att det undersökta lagret A900 hade en lucker karaktär. Fyndmaterialet i lagret och anslutande arkeologiska objekt utgjordes främst av obrända ben, men bara enstaka bitar av keramik och metall. Det talar för att lagret avsatts i de delar av gården där inte bostadsbebyggelsen låg, exempelvis i anslutning till uthus som ladugård eller stall.

Det drag som skiljer boplatserna åt är överlagringar, särskilt av hus. Sådana kunde inte konstateras inom Uppsala 778, där antalet arkeologiska objekt var färre än inom de två andra ytorna. Det talar för att bosättningen i denna del varit kortvarig. Överlagringar kunde däremot konstateras inom Uppsala 777 och 779, vilket tyder på att bebyggelsen varit mer långvarig på dessa ytor. Särskilt för Uppsala 779 är det högst rimligt eftersom den är belägen inom Hågas bytomt enligt kartor från 1600-talet och framåt, samt nära ett av dess gårdslägen. Även Uppsala 777 är belägen inom bytomten och nära gårdsläge, men där saknas fynd som skulle tyda på verksamheter under de senaste århundradena, förutom husgrunderna Uppsala 781 som kan identifieras på en karta från 1864.

Kronologiskt uppvisar de tre boplatserna en spridning över nästan tre årtusenden. De äldsta lämningarna fanns vid Uppsala 777, där dateringarna låg både i yngre bronsålder och yngre järnålder. Från Uppsala 778 låg dateringarna i folkvandringstid och äldre vendeltid. Dateringarna från Uppsala 778 och 777 ligger så nära varandra att de troligen utgör en kontinuitet och ett nära samband både i tid och rum (fig. 35). Det ska ses mot bakgrund av att avståndet mellan de undersökta ytorna är omkring 50 m. Slutligen fanns de yngsta dateringarna, 1400-1700-tal, inom Uppsala 779, vilka kan kopplas till en gård inom Håga by.

De undersökta ytorna var små och dateringarna kan inte ligga till grund för några kvantitativa jämförelser sinsemellan eller med omgivningen. I det lokala sammanhanget i Håga är det noterbart att det finns en samtidighet mellan lämningen inom Uppsala 777 och huvudbegravningen i Hågahögen i tidig yngre bronsålder. Däremot förefaller

Figur 35. Diagram över KDE_plot (se Frölund 2019 s. 42f) där fem ^{14}C -värden från Uppsala 777 och 778 har lagts samman. Diagrammet tyder på en trolig kontinuitet och ett samband mellan de två boplatstorna.

lämningar saknas vid Uppsala 777-779 från slutet av yngre bronsålder och förromersk järnålder. Det kontrasterar mot att boplatlämningar från denna tid har påträffats inom Uppsala 550 vid gården Hällen samt att gravar från slutet av förromersk järnålder har konstaterats inom gravfältet Läby 8:1 vid Kvarnbo Lilläng. Däremot är Uppsala 778 samtidig med det yngsta bebyggelseskedet inom Uppsala 550 vid Hällen (se Göthberg & Holmström 1999). Bosättningen från yngre järnålder inom Uppsala 777 inom Hågas bytomt har motsvarigheter vid Rickomberga (Karlénby 1995; Lucas 2016). En annan plats där likartad bebyggelse från medeltid och 1500-1600-tal nyligen har undersökts är i Gamla Uppsala (Beronius-Jörpeland 2018).

Dessa samtidigheter mellan de undersökta lämningarna vid Uppsala 777, 778 och 779 och andra undersökta lämningar vid Håga innebär att de har ingått i den stora och komplexa fornlämningsmiljön. Lämningar från såväl bronsålder som folkvandringstid-äldre vendeltid i Håga har därmed ytmässigt en mycket stor utbredning. En konsekvens är också att det sannolikt kan förväntas lämningar från de nämnda perioderna även mellan Uppsala 777 och Hågahögen, exempelvis i området kring Uppsala 779.

Mot detta kontrasterar att lämningarna under yngre järnålder och medeltid verkar ha en mindre spridning och en annan tyngdpunkt med en exponering österut mot Hågaån, att döma av dateringarna från boplatser, gravfält och bytomt. En omlokalisering i landskapet kan alltså ses från lägen med exponering mot sydväst under bronsålder till yngre järnålderns och medeltidens lägen med exponering österut mot Hågaån.

Administrativa uppgifter

Plats: Håga 10:18, 10:35, Uppsala socken, Uppsala kommun, Uppsala län.

Fornlämning: Uppsala 777, 778, 779.

Fornlämningstyp: Boplatser.

Typ av undersökning: Arkeologisk undersökning.

Orsak till undersökning: Anläggning av GC-väg.

Uppdragsgivare: Uppsala kommun.

Fältarbetsperiod: 2019-05-13 – 2019-06-19.

Upplandsmuseets projektledare: Hans Göthberg.

Upplandsmuseets personal: Per Frölund.

Upplandsmuseets diarienummer: Ar 130-2019.

Upplandsmuseets projektnummer: 8723.

Länsstyrelsens diarienummer och beslutsdatum: 431-638-2019 (2019-02-27).

Dokumentationsmaterial: Förvaras i Upplandsmuseets arkiv.

Fynd: 33 fyndposter. Förvaras i Upplandsmuseets magasin i väntan på fyndfördelning.

Referenser

Lantmäteriakter

Lantmäteristyrelsens arkiv

Bondkyrko socken

Håga

Ägomätning 1635 B7-A4:13-14

Storskifte 1772 B7-11:5

Lantmäterimyndigheten i Uppsalas arkiv

Bondkyrko socken

Håga

Arealavmätning 1690 03-BON-11

Laga skifte 1864 03-BON-137

Litteratur

Almgren, Oscar. 1905. Kung Björns hög och andra fornlämningar vid Håga.

KVHAA. Stockholm.

Almquist, Johan Axel. 1931. Frälsegodsens i Sverige under storhetstiden med särskild hänsyn till proveniens och säteribildning. Första delen. Stockholms och Uppsala län. Band 1. Inledning och tabeller. Stockholm.

Bennett, Agneta. 1978. Rapport över efterundersökning av skadat boplatssområde vid Håga by, Bondkyrko sn, Uppland. Riksantikvarieämbetet. (Arkivrapport).

Berónius Jörpeland, Lena. 2018. Gamla Uppsala by – gårdarna under medeltiden. I: Berónius Jörpeland, Lena, Göthberg, Hans, Seiler, Anton & Wikborg, Jonas (red.). at Upsalum – människor och landskapande. Utbyggnad av Ostkustbanan genom Gamla Uppsala. Arkeologerna. Statens historiska museer, Upplandsmuseet, Societas Archaeologica Upsaliensis. Rapport 2017:1_1. Arkeologisk undersökning.

DMS. 1984. Det Medeltida Sverige. Band 1 Uppland: 2 Tiundaland, Ulleråker, Vaksala, Uppsala stad. Dahlbäck, Göran, Ferm, Olle, Rahmqvist, Sigurd. (red.). KVHAA. Stockholm.

Ekholm, Gunnar. 1938. Ett uppländskt gravfält från La Tène-tiden och andra fornminnen i trakten av Läbyvad. Fornvännen.

Forsberg, Lena & Hjärthner-Holdar, Eva. 1985. Ett ”titthål” med mersmak – vårens seminariegrävning i Håga. Fjölnir 1985, häfte 3. Uppsala.

- Frölund, Per. 1996. Håga by. Arkeologisk utredning, Bondkyrko socken, Uppsala, Uppland. Riksantikvarieämbetet, UV Uppsala Rapport 1996:05. Uppsala.
- Frölund, Per. 2019. Bosättningar och jordbruk i Gamla Uppsala 200 f. Kr–600. Institutionen för stad och land, SLU. Uppsala.
- Gezelius, Lars. 2002. Rapport över antikvarisk kontroll av schaktning för fjärrvärmeledning inom Håga by, Håga 10:2, 10:7, 10:5, Bondkyrko sn, Uppland den 5-23.3.1984. Upplandsmuseet. (Arkivrapport).
- Göthberg, Hans & Holmström, Kaisa. 1999. En boplatz från bronsålder och järnålder i Håga. UV Uppsalas sista arkeologiska undersökning. Riksantikvarieämbetet, UV Uppsala Rapport 1997:60. Stockholm.
- Kaliff, Anders & Öestigaard, Terje. 2018. Bronze Age Håga and the Viking King Björn. A History of Interpretation and Documentation from AD 818 to 2018. OPIA 66. Uppsala.
- Karlenby, Leif. 1995. Rickomberga. Bebyggelse under 2 000 år. Arkeologisk undersökning. Riksantikvarieämbetet UV Uppsala Rapport 1995:20. Uppsala.
- Lucas, Robin. 2016. En järnåldersboplatz i Rickomberga. Bebyggelse och kulturlager. Arkeologisk undersökning. Upplandsmuseets rapporter 2016:13. Uppsala.
- Ojala, Karin. 2016. I bronsålderns gränsland. Uppland och frågan om östliga kontakter. OPIA 61. Uppsala.
- Ullén, Inga & Drenzel, Leena. 2018. Återbesök i Hågahögen – nya analysresultat. Fornvännen 113 (2018).
- Wessén, Elias & Jansson, Sven B.F. 1951. Upplands runinskrifter. Tredje delen. Ulleråkers härad. KVHAA. Stockholm.
- Victor, Helena. 2002. Med graven som granne. Om bronsålderns kulthus. Aun 30. Uppsala.
- Åberg, Kerstin & Svensson, Jonas. 2006. Tibble – boplatzlämningar och en grav i Björklinge. Undersökningar för väg 700. Upplandsmuseet Rapport 2006:10. Uppsala.

Fornsök. FMIS. Riksantikvarieämbetets digitala fornlämningsregister.

Bilagor

Bilaga 1 Lista över arkeologiska objekt

ID	Lokal	Typ	Längd - m	Bredd - m	Djup - m	Beskrivning
205	779	Nedgrävning	0,85	0,45	-	Mörk myllblandad lera, inslag av träkol, stenar. Ej grävd
216	779	Nedgrävning	0,75	0,4	-	Mörk lera med -0,05 m st stenar. Ej grävd
533	778	Stolphål	0,4	0,3	0,05	Grå lera.
549	778	Härd	1,35	1,1	0,10	Lera med sotinslag, därunder skärvsten (ca 30 kg) kom. I botten sot och kol.
589	778	Stolphål	0,4	0,25	0,24	Mörk lera med inslag av grus, sand, enstaka kol. Stenskoning av 0,05-0,10 m st tätt lagda stenar. Hus 1.
603	778	Stolphål	0,25	0,2	0,11	Mörk lera, inslag av enstaka småstenar. Hus 1.
628	778	Stolphål	0,6	0,5	0,18	Mörk lera. Stenskoning av 0,05-0,10 m st stenar samt en 0,4x0,25 m st sten. Hus 1.
642	778	Härd	1,25	0,95	0,15	Skärvsten (c 10 kg), lera, kol/sot. Kol efter ved som lagts kors och tvärs. Bränd lera i kanterna. ¹⁴ C-datering 500-600-tal e. Kr.
662	778	Stolphål	0,35	0,2	0,05	Mörk lera med inslag av mylla, enstaka småstenar.
674	778	Stolphål	0,45	0,3	0,06	Grå lera.
690	778	Stolphål	0,45	0,4	0,09	Mörk lera, enstaka stenar. Hus 1.
703	778	Stolphål	0,45	0,4	0,25	Mörk lera, enstaka kolinslag. Stenskoning av 0,05-0,15 m st stenar. Hus 1. ¹⁴ C-datering 400-500-tal e. Kr.
727	778	Härd	1,5	1,0	0,15	Rektangulär med rundade hörn. Skärvsten (ca 40 kg) över kol/sot, där stockar låg utmed kanterna och mot mitten.
824	778	Lager	1,6	1,3	-	Svagt mörkfärgad lera. Ej grävd
852	778	Lager	13	3	0,20	Myllblandad lera med inslag av 0,05 m st stenar, kolinslag
900	779	Lager	3,5	1,3	0,15	Lucker och myllig, inslag av enstaka småsten, fåtal träflis.
901	779	Stolphål	0,6	0,3	0,35	Myllblandad lera, stenskoning av 0,05-0,15 m st stenar, särskilt i ytan. Under A900.
902	779	Stolphål	0,5	0,45	0,35	Myllblandad lera med 0,10-0,15 m st stenar.
904	779	Stolphål	0,6	0,4	0,40	Myllblandad lera, inslag av 0,1-0,2 m st stenar, obränt trä, träkol. Hus 4. Under möjlig stensyll i N sektionen.
915	779	Stolphål	0,4	0,4	0,12	Myllblandad lera, enstaka småstenar.

ID	Lokal	Typ	Längd - m	Bredd - m	Djup - m	Beskrivning
928	779	Stolphål	0,3	0,25	0,06	Mörk myllblandad lera.
941	779	Nedgrävning	1,2	0,45	0,20	Mörk myllblandad lera, inslag av enstaka småstenar, tegelfragment.
962	779	Stolphål	0,5	0,4	0,21	Myllblandad lera, tät stenskoning i ytan av 0,05-0,20 m st stenar. Inslag av obränt trä. Hus 4.
1007	779	Stolphål	0,35	0,3	0,07	Myllblandad lera, enstaka stenar.
1015	779	Stolphål	0,25	0,2	0,13	Myllblandad lera, enstaka stenar.
1021	779	Stolphål	0,35	0,3	0,08	Myllblandad lera, enstaka stenar.
1127	779	Stolphål	0,5	0,4	0,20	Myllblandad lera. Stenskoning av 0,05-0,15 m st stenar, samt en 0,3 m st sten. Plan sten i botten. Under A900.
1136	779	Stolphål	0,35	0,2	0,20	Mörk myllblandad lera. Stenskoning av 0,15-0,20 m st stenar. Under A900.
1151	779	Stolphål	0,55	0,5	0,35	Mörk myllblandad lera, inslag av 0,10-0,20 m st stenar, enstaka tegelfragment, enstaka obränt trä. Hus 4. Under A900. ¹⁴ C-datering 1400-1600-tal e. Kr.
1168	779	Stolphål	0,55	0,5	0,20	Mörk myllblandad lera. Stenskoning av 0,05-0,15 m st stenar. Under A900.
1177	779	Stolphål	0,35	0,2	0,20	Myllblandad lera. Stenskoning av 0,05-0,10 st stenar. Under A900.
1183	779	Stolphål	0,4	0,2	0,30	Mörk myllblandad lera. En 0,25x0,15 m st sten.
1397	778	Stolphål	0,2	0,2	0,05	Mörk lera
1411	777	Härd	1,5	0,8	0,2	Myllblandad lera, mot botten rikligt med skärvsten (c 20 kg). Underst kol/sotskikt. Tillmakning av sten.
1424	777	Härd	0,8	0,8	0,24	Myllblandad lera, enstaka stenar & skärvstenar. Därunder Kol/sotskikt.
1438	777	Härd	1,2	1,1	0,22	Myllblandad lera, kol/sot, enstaka skärvstenar
1453	777	Stolphål	0,55	0,35	0,15	Myllblandad lera, kolinslag
1464	777	Stolphål	0,42	0,3	0,15	Lera med kolinslag, enstaka stenar 0,05 m st, samt 0,15-0,25 m st. Hus 3.
1472	777	Stolphål	0,35	0,3	0,35	Myllblandad lera, enstaka kolinslag
1482	777	Stolphål	0,65	0,6	0,25	Myllblandad lera, inslag av kol/sot, 0,05-0,15 m st stenar. Hus 3.
1497	777	Kokgrop	1,9	1,3	0,46	Skärvsten (c 150 kg) med inslag av lera, kol, sot. ¹⁴ C-datering till 1100-900-tal f. Kr.
1519	777	Stolphål	0,7	0,6	0,2	Mjuk matjord med bevarat trä med kvist. Stenskoning av 0,1-0,25 m st stenar. Sentida.
1543	777	Stolphål	0,55	0,55	0,18	Myllblandad lera, kolinslag, spridda stenar, 0,05 m stora. Hus 3.

ID	Lokal	Typ	Längd - m	Bredd - m	Djup - m	Beskrivning
1560	777	Härd	1,05	0,95	0,25	Myllblandad lera, kol, grus, småsten, skärvstenspackning (c10 kg). Kol/sotskikt i botten
1578	777	Stolphål	0,4	0,4	0,18	Myllblandad lera, kolinslag, enstaka 0,05-0,10 m st stenar. Hus 2.
1593	777	Stolphål	0,55	0,55	0,15	Myllblandad lera, inslag av kol, enstaka stenar. Hus 2.
1609	777	Grop	2,1	1,9	0,26	Mörk myllblandad lera, enstaka stenar. Plan botten, i mitten fördjupning med tydlig kant i S, (1,0x0,75 m st) A2017. Därtill runda fördjupningar (0,1 m st) A2013-2016. ¹⁴ C-datering till 600-700-tal e. Kr.
1711	777	Härd	2,0	1,8	0,18	Myllblandad lera, rikligt med skärvsten (20 kg). Därunder kol/sot, samt skärvstensgrus i Ö. ¹⁴ C-datering till 700-800-tal e. Kr.
1750	777	Stolphål	0,55	0,45	0,22	Myllblandad lera, enstaka kol/sot. Täckt av flat sten. Under A1438
1779	777	Stolphål	0,1	0,1	0,1	Myllblandad lera
1804	777	Stolphål	0,35	0,1	–	Mörk myllblandad lera. Ej grävd.
1810	777	Stolphål	0,8	0,6	0,2	Mörk, myllblandad lera, kolinslag. Stenskoning av 0,1-0,3 m st stenar.
1880	777	Nedgrävning	1,1	0,7	0,25	Innehåller A1924, 1924
1924	777	Stolphål	0,45	0,45	0,20	Lera, enstaka kolinslag, 0,05-0,1 m st stenar. Hus 2.
1932	777	Stolphål	0,8	0,65	0,22	Lera, enstaka kolinslag, enstaka stenar 0,05-0,15 m st. Hus 2.
1985	777	Nedgrävning	1,4	0,6	0,32	Lera, stenar. Under A2048, 2059. Skär A1711.
2030	777	Stolphål	0,4	0,4	0,15	Mörk myllblandad lera, kolinslag. Skär A1609. Hus 3.
2048	777	Stolphål	0,6	0,45	0,32	Myllblandad lera, inslag av kol, skärvsten. Hus 2.
2059	777	Stolphål	0,45	0,45	0,24	Lera, kol/sot, rikligt med skärvsten. Hus 2.

Bilaga 2 Fyndlista

F-nr	F-enhet	Id	Lokal	Material	Sakord	Vikt	Antal	Anmärkning
1	1216	727	778	Ben	Avfall	12	2	
2	1253	727	778	Bergart	Löpare	1116	1	Intakt, 87x87 mm
3	1258	852	778	Ben	Avfall	8	7	
4	1282	852	778	Ben	Avfall	4	4	
5	1283	642	778	Ben	Avfall	1	2	
6	1283	642	778	Bränd lera	Bränd lera	2	1	Gallrad
7	200096	727	778	Ben	Avfall	40	13	
8	200096	727	778	Keramik	Kärl	2	1	Förhistorisk keramik
9	200026	900	779	Ben	Avfall	36	13	
10	200026	900	779	Keramik	Kärl	12	1	Fat (del av), yngre rödgods, vit engobe.
11	200026	900	779	Kvarts	Avfall	6	1	28x17x10 mm
12	200026	900	779	Bränd lera	Bränd lera	6	2	Gallrad
14	200026	900	779	Bränd lera	Tegel	4	5	Gallrad
15	200028	901	779	Ben	Avfall	24	4	
16	200028	901	779	Skiffer	Bearbetat	2	1	26x17x3 mm. Gallrad
17	200030	1127	779	Ben	Avfall	32	7	
18	200032	1151	779	Ben	Avfall	162	6	
19	200032	1151	779	Järn	Spik	8	1	56x15x13 mm. Gallrad
20	1651	1609	777	Ben	Avfall	18	10	
21	1747	1609	777	Ben	Avfall	56	9	
22	1747	1609	777	Ben	Avfall	1	4	Brända ben
23	1747	1609	777	Bränd lera	Bränd lera	4	2	Gallrad
24	1747	1609	777	Bränd lera	Smält lera	2	1	
25	1747	1609	777	Keramik	Kärl	4	3	Förhistorisk keramik
26	1931	1924	777	Ben	Avfall	1	1	
27	1947	1482	777	Ben	Avfall	34	2	
28	1963	1472	777	Ben	Avfall	8	1	
29	1969	1424	777	Ben	Avfall	30	2	
30	2069	2048	777	Ben	Avfall	2	1	
31	2001	1609	777	Ben	Avfall	68	16	
32	2001	1609	777	Ben	Avfall	16	62	Brända ben
33	2001	1609	777	Ben	Stylus?	4	1	Rund, svagt böjd stylus?. 86x9 mm. Knopp i

								ena änden. Avbruten spets.
34	2001	1609	777	Skiffer	Bryne	12	1	Fyrsidigt fragment av avbrutet bryne. 60x10x10 mm
35	2001	1609	777	Flinta	Flinta	10	1	25x22x20 mm
36	2001	1609	777	Bergart	Bearbetad	82	1	55x41x21 mm
37	2001	1609	777	Keramik	Kärl	50	1	Förhistorisk keramik
38	2001	1609	777	Keramik	Kärl	16	1	Förhistorisk keramik
39	2001	1609	777	Keramik	Kärl	10	4	Förhistorisk keramik
40	2001	1609	777	Bränd lera	Bränd lera	10	4	Gallrad

Bilaga 3 ¹⁴C-analys

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 30 59

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Uppsala 2019-06-26

Hans Göthberg
Upplandsmuseet
Drottninggatan 7
753 10 UPPSALA

Resultat av ¹⁴C datering av träkol från Håga, Uppsala län, Uppsala. (p 2336)

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ¹⁴C-innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO₂-gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	δ ¹³ C‰ V-PDB	¹⁴ C age BP
Ua-62578	Håga A1151 PK1167	-22,4	403 ± 30
Ua-62579	Håga A703 PK1265	-22,1	1 558 ± 30
Ua-62580	Håga A642 PK1284	-22,2	1 462 ± 30

Med vänlig hälsning

Karl Håkansson / Lars Beckel

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 31 24

Telefax:
018 – 55 57 36

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Uppsala 2019-09-24

Hans Göthberg
Upplandsmuseet
Drottninggatan 7
753 10 UPPSALA

Resultat av ^{14}C datering av träkol och obrända ben från Håga, Uppsala kommun, Uppsala. (p 2382)

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ^{14}C -innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

Förbehandling av benmaterial:

1. Mekanisk rengöring av ytan (skrapning, ev. sandblästring).
2. Ultraljudstvätt i avjoniserat, urkokt vatten (pH 3).
3. Krossning i mortel.
4. 0,8 M HCl tillsätts, omrörning (30 minuter, cirka 10 °C) (apatit bort). Löslig fraktion benämns fraktion A.
5. Olöslig fraktion tillsätts vatten, pH 3, och värms under omrörning (6-8 timmar, 90 °C). Olöslig del benämns fraktion C och löslig del benämns fraktion D. Fraktion D bör ge den mest relevanta åldern eftersom det mesta av benmaterialets organiska del ("kollagenet") återfinns här. Övriga fraktioner kan emellertid ge information om föroreningens inverkan och bör i kritiska fall dateras. Det kemiska utbytet i de olika stegen kan också ge en vägledning om dateringsresultatets pålitlighet genom att benmaterialets kemiska kvalitet därigenom kan bedömas.

Den fraktion som ^{14}C -bestäms förbränns till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion före acceleratorbestämningen. I den aktuella undersökningen har fraktionen D daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}\text{‰}$ V-PDB	^{14}C age BP
Ua-62964	A1497 PK1948	-23,5	2 880 ± 31
Ua-62965	A1711 PK1981	-25,5	1 211 ± 31
Ua-62966	A1609 F21	-21,6	1 340 ± 37

Med vänlig hälsning

Karl Håkansson / Lars Beckel

Bilaga 4 Fornlämningslista

Tidigare beteckning	Fornregs beteckning
Uppsala 356:1	L1941:2417
Uppsala 378:1	L1941:2633
Uppsala 378:2	L1941:2571
Uppsala 487:1	L1941:2286
Uppsala 550:1	L1941:2208
Uppsala 776	L1939:5810
Uppsala 777	L1939:5811
Uppsala 778	L1939:5567
Uppsala 779	L1939:5568
Uppsala 781	L1939:5570